

Demon

VIANOČNÝ 1981

Dovoľ mi, aby som Ťa úprimne, zo srdca kamarátsky pozdravil a zaželel to skutočne naj... naj...; teda všetko to, čo vie vinšovať len skutočný kamarát. Buď mi strašne dlho zdravý!

Tvoj Karol

Paľo môj;

nedávno som išiel so svojím psom, ako zvyčajne, pred Tvojím domom. A tak dajako som si spomenul na naše Vlčie diery.

Neviem, ako to vlastne bolo, či si to bol Ty, alebo ten Tvoj produkčný Vlado Zimmer, čo som ti povedal, že či by som hudbu k ním neurobil, ale som scenár a súhlas som.

Bol som nad tým jedno celé leto, možno aj viac – 320 strán partitúry, ale bol som pri tom šťastný!

Počas komponovania ste prišli vy všetci raz pre mňa, aby som zažil ako sa ten film odí: bol som pri rizni, kde s atomovým lozom sa rútilo niekoľkotonové kusisko dreva – bolo to pri Donovaloch, tak sa pamätám. A je to tak! Bol som medzi vami v Harmaneckej doline, ako ste „odkráľovali“ nepriateľské hliadky a Ty, Paľo, Ty si to takým pokojným, rozvážnym spôsobom viedol, mal, ako keby si predtým v živote nebol nič iného robil. Je to tak!

Po zostrihu sa potom začala pripravovať už na premietaný obraz. Všetchno sa v Prahe v Filmovej symfonickom orchestrom syntetizovalo.

+	+	Vianočný KONTAKT	1
		Očakávanie Mesiáša	2
		Čo znamená "vtelenie Boha" (Karl Rahner, S.J.)	8
		Nad Evanjeliom sv. Lukáša (K.P.)	17
		Slovenská dedina a vianočné zvyky (Š.D.)	26
		(z archívu)	36
		Matka (R. Guardini)	37
		(Z dejín Cirkvi)	42
		Poslední sen starého dubu (H.CH.Andersen)	43

po uzávierke čísla prišlo k udalostiam, ktoré nevieme artikulovane zvládnuť
ktoré však silne ovplyvnia prežívanie vianočných sviatkov

Piate číslo Kontaktu (vyjde) 20.3.1982
uzávierka čísla je 15.3.1982 - príspev-
ky posielajte obvyklým spôsobom !!!!!

Vianočný "KONTAKT"

Liturgia vianočnej doby obsahuje nasledujúce dva verše z osemnástej kapitoly knihy Múdrosti: "Veď kým všetko objímala hlboká tichosť a noc v rýchлом behu došla do polovice, tu tvoje všemohúce Slovo zostúpilo z neba z kráľovského trónu" (18, 14-15). Tieto slová hovoria o tajomstve vtelenia a nekonečné ticho, ktoré pri tom vládne je v nich podivuhodne vyjadrené.

Áno, v tichosti sa dejú veľké veci. Nie v hrmote a v okázalom množstve vonkajších udalostí, ale v jasnosti vnútorného videnia, v tichom pohybe rozhodovania, v skrytých obetiach a premáhaniach.

Na najtichšiu zo všetkých udalostí, na tú, ktorá v tichosti vychádza od Boha, vzdialená každej tlačenicí - na tú dnes chceme upriamiť svoju pozornosť.

Chceme sa zamyslieť nad tajomstvom Vianoc. Chceme sa zastaviť pri Lukášovom Evanjeliu, z ktorého nám Cirkev na polnočnej sv. omši už takmer dvetisíc rokov číta správu o Ježišovom narodení. Chceme sa pozrieť na vianočné obyčaje nášho ľudu a nakoniec sa chceme zastaviť pri Ježišovej matke. Akokoľvek je naša pozornosť upriamená na dieťa, v týchto chvíľach nemôžeme obísť jeho matku.

Pri čítaní si spomeňme na tých, ktorí budú tráviť tohoročné Vianoce vo väzení a internačných táboroch len preto, že zaujali výraznejší duchovný postoj.

"Sláva na výsostiech Bohu a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle" (Lk 2,14). To bolo prvé vianočné blahoželanie.

Aj my chceme zaželať všetkým ľuďom dobrej vôle pokoj, pokoj, ktorý vyviera z vnútornej *póžrá* jednoty a pravdy, pokoj, ktorý svet vziať nemôže.

A boli by sme radi, keby v tomto duchu nastal v týchto dňoch medzi nami kontakt.

Šťastlivé Vianoce 1981 !

OČAKÁVANIE MESIÁŠA

P o m a z a n ý v S t a r o m Z á k o n e

Sémanticky, obsah slova "Mesiáš" je poslovenčenie gréckeho slova messias, ktoré je zase ekvivalentom hebrejského masziach : pomazaný. Tento starodávny výraz vyjadruje dôstojnosť osoby, ktorá prijala symbolický úkon pomazania.

V staroveku sa s ním stretáme u chetitských kniežat, u egyptských monarchov, u rôznych lénnych vládcov závislých od faraóna a v izraelskom národe u kráľov.

Mocou slávnostného pomazania olivou sa izraelský kráľ stával "Pomazaný Pána" /1 Sm 24,7.26,9-11. 1 Krl 4,20/, alebo krátko "Pomazaný" = Mesiáš, 1 Sm 2,10.12,3 a pod./. Toto pomazanie - podobne ako pomazanie kameňa alebo oltára olivou - znamenalo osobitné spojenie Pomazaného s Bohom, udelenie mu takmer božskej autority.

V izraelskom prostredí sa navyše stretáme s pomazaním veľkňaza /Ex 29,4.1v 8,12/. Ide tu však len o prvého veľkňaza Aarona, ktorého na tento úrad ustanovil sám Mojžiš. Neskôr už nepočujeme o pomazaní veľkňazov; zaiste preto, lebo už nebolo dostatočne hodnej osoby, ktorá by mocou svojho postavenia a autority mohla vykonať tento úkon. A kráľ to nemohol urobiť, pretože on sám bol vlastne pomazaný veľkňazom. Tak teda slovo "Pomazaný" označovalo v Izraeli kráľa, podčiarkujúc takto jeho nezvyčajnú hodnotu.

V tomto teokratickom štáte, kráľ bol viditeľným splnomocnencom samého Boha, záštitou jednoty národa a garantom jeho svätých tradícií. Kráľ bol, alebo presnejšie povedané mal byť takýmto reprezentantom Boha. Žiaľbohu, dejiny kráľovstva v Izraeli ukázali, že iba niektorí z vládcov si zaslúžili pochvalu Biblii. Ale ešte aj život týchto najlepších obsahoval mnoho temných stránok. Ani oni sa nevedeli opravdivo postaviť proti náboženskému a morálnemu úpadku svojho ľudu. Keď v VII.stor. kráľ Manasse sám odpadol na dlhší čas od Pána, ba čo viac, začal krvavé náboženské prenasledovanie, stalo sa jasným, že na kráľoch v Jeruzaleme nemožno stavať ako na trvalom základe. Ľudský pomazaný nezaručoval čistotu vierť a morálnosti v národe.

Ustanovizeň, ktorá v IX.stor. povstala z vôle ľudu, priniesla sklamanie. Pomaly, ale s časom čoraz výraznejšie a hlasnejšie rozlieha sa volanie, dozrieva očakávanie na iného

vládcu, iného Pomazaného, ktorý by bol v plnosti hodný tohto mena.

M e s i á š b u d ú c n o s t i

Vlastne tento Očakávaný je kráľom par excellence. Tradícia ho krátko pomenúva Pomazaný čiže Mesiáš.

Vo svetle tohto jediného, celým národom túžobne očakávaného, začínajú izraelskí králi strácať na svojej hodnosti.

Keď si dnes biblická veda kladie otázku, kde hľadať bezprostredné korene z ktorých vyrástol mesianizmus tohto typu, nazývaný bežne eschatologickým mesianizmom, keď chce presne ukázať jeho historický počiatok a ďalší pragmatický rozvoj, názory vedcov prechádzajú často do diametrálne sa líšiacich hypotéz. Jedni hľadajú pramene mesianizmu mimo Izrael, iní v idej "adopcií" resp. v Zjavení na hore Sinaj - ale všetci nakoniec priznávajú, že neprichádzajú k vedeckej istote.

Ako vo všetkých nadprirodzených veciach, v ktorých pôsobí Boh, človek sa nanajvýš dotýka istých bodov, konštatuje niektoré fakty, ale nie je v stave uchopiť celú skutočnosť.

V ý v o j m e s i á š s k y c h o č a k á v a n í

Napriek vyššie spomenutým nejasnostiam, pokúsime sa zhromaždiť isté dátá, ktoré môžu osvetliť trochu problém dozrievania mesianizmu. Ide predsa o veľmi vážnu ideu, ktorá vo veľkej miere ovplyvnila izraelskú mentalitu a mala byť vodiacou niťou k "plnosti časov" /Gal 4,4/ Nového Zákona.

Kráľovský mesianizmus

Na začiatku treba podtrhnúť proroctvo Natana v 2.Knihe Samuela/7,13/. Slová : "Ja upevním trón jeho kráľovstva naveky" slubujú osobitné Božie požehnanie pre dynastiu Dávida. Dávid sa teda stáva symbolom, jeho trón zostane ožiarený predpoveďou trvácnosti, ktorá zvíťazí nad všetkými prekážkami a rozmarmi osudu. To isté vyjadruje slávne "proroctvo" Jakuba o Júdovi, zapísané jahvistickou tradíciou približne v tom istom čase, v Knihe Genezis /49,10/.

Takisto niektoré starodávne Žalmy, najmä Žalm 2 a 110 obsahujú slávnostné pomenovanie Jeruzalema menom Sion a predpovedajú vládu víťazného kráľa "naveky" /Ž 110,4/.

Takto chápaná trvácnosť nachádza svoje vyjadrenie a ideové predĺženie u prorokov VIII. stor. Amos /9,11-15/, Izaiáš /7,14.9,5.11,1-5/ a Micheáš /5,1-4/ predpovedajú vládu panovníka, ktorý bude pochádzať z dynastie Dávida a ktorý prinesie trvalý pokoj a záchranu. Rovnako aj Jeremiáš, ktorý žil na prelome VII a VI. stor. podopiera slávnostný tón kráľovského mesianizmu, spojeného s domom Dávida /23,5-6.33,14-26/. Z tohoto obdobia pochádza tiež text knihy Druhozákona /18,15/, ktorý je nielen charakteristickým pohľadom na poslanie izraelských prorokov, ale zahrňuje v sebe zároveň - ešte bližšie neurčenú - predpoveď o príchode ideálneho Proroka, ktorého prototypom bol veľký Mojžiš.

Mesianizmus v období babilonského zajatia

V roku 586 padá Judské Kráľovstvo, Jeruzalem so svojou prekrásnou svätynou je v plameňoch a väčšina národa, presídlená do Mezopotámie, zakusuje horkosť cudzieho chleba. Pre Izrael nadišla hodina súmraku. Izraeliti, presídlení k Eufratu a Tigrisu sa ocitli zrazu akoby v novom svete. A bol to svet vysoko civilizovaný, svet krásnych budov, pohodlných príbytkov a živého obchodného ruchu. ^{Ako} Jak zaostalou, biednou a nevzhľadnou zdala sa byť teraz stratená otčina oproti kráse a veľkoleposti bohatého Babilonu? Tu bolo možné žiť, pracovať, zbohatnúť. A zvlášť obchod zaujal Abrahámových potomkov a stal sa odvtedy ich obľúbeným, neskôr už tradičným zamestnaním. K tomu pristúpil obdiv k vede, ktorú Chaldejci pestovali, k astronómii, matematike, krásnej literatúre so slávnymi mýtologickými eposmi. Toto stretnutie s kultúrou Mezopotámie, ktorá rýchlo vtiahla príšielcov do nových foriem života bolo čímsi pozitívnym. Nezačalo sa ale negatívne odrážať na náboženskom živote Izraela?

Na začiatku sa zdalo, že aj na náboženskom poli sa Izrael začne poddávať procesu asimilácie. A to nielen vo svetle krásnych svatýň, imponujúcich stupňovitých pyramíd a slávnostných procesií, ktoré majestátne prechádzali ulicami a námestiami hlavného mesta vtedajšieho sveta...

K pocitu fascinovanosti pristúpilo presvedčenie, že babilonské božstvá zvíťazili nad Jahvem, Bohom Izraela.

Tento Boh Palestíny sa podľa ich súdu ukázal slabší, ctitelia Marduka, Ea, Sina či Astarty zvíťazili nad jeho vyznavačmi.

Nie je teda div, že na začiatku života izraelskej diaspory bol duchovný úpadok veľký. Hrozilo nebezpečenstvo pohltienia domorodou masou, ktorá bola navyše rasovo príbuzná, totiž semitská.

Ale zdravý prúd izraelského náboženstva zvíťazil v týchto duchovných zápasoch. V úvahách, ktoré sa rodili pri bližšom poznávaní života v Babilone a ktoré prehľbovali svojou pôsobnosťou proroci zajatia, Izraeliti začali badať a kriticky hodnotiť slabosti, ktoré malo náboženstvo Chaldejcov. Zvlášť bil do očí nedostatok duchovného spojenia Babilončanov so svetom ich božstiev. Celý babilonský kult pripomínal totiž drahocenný, ozdobný rám na obraz, ale samotného obrazu nebolo. Rám bol prázdny...

Babilončania vzdávali česť stovkám božstiev, prinášali im nespočetné obety, zaoberali sa mágiou, veštili. Keď veštby dopadli zle, neváhali obetovať živé osoby na uzmiernenie bohov. Cez niektoré sviatky odhavovali sakrálnu prostitúciu, aby takto oslávili vitálnu silu. Všetkými silami sa snažili spoznať svoj osud, ktorý im na každý rok ich bohovia určovali. Používali k tomu rôzne zaklínadlá, magické tabuľky a amulety.

Najhoršie však bolo, že bohovia neboli konsekventní: dnes potupovali to, čo zajtra mohli pochváliť... Nebolo teda žiadnej istoty, čo je dobré a dovolené, a čo nie. Neexistoval jasný pojem hriechu ako morálneho zla, Existovala len povera.

Ale práve na tomto pozadí postrehli Izraeliti krásu a vznešenosť svojho náboženstva. Pochopili vážnosť Desatora, ktoré tak jasne definovalo povinnosti voči Bohu. Jahve, Ten ktorý Je, ukázal sa teraz ako Všemúdry Pán, Pestún Izraela, starostlivý Zákonodarca a navyše ako Otec, s ktorým sa na zásade "ja - Ty" stretal pravoverný potomok Abraháma. Postupne začali chápať, že zajatie je trestom Božím, že Pán ho dopustil cieľovo, aby vyplienil zlo, ktoré zapustilo korene vo vyvolenom národe. Jahve nie je ani v najmenšom slabší ako babilonské božstvá. Naopak! To ich akoby nebolo. V najlepšom môžu slúžiť ako podnožka pod Jeho nohy, ako to opisuje vo svojom proroctve prorok Ezechiel /1,4-28/.

Ani v zajatí nevyhasli dávne mesiánske nádeje. Znovu nabrali rumence života a navyše sa ešte prehíbili. Prorok Ezechiel predpovedá, že Boh zošle "pre svoje ovce jedného pastiera, ktorý ich bude pásť.../34,23/. On bude ich vládcom, zaistí

im úplnú bezpečnosť a prinesie hojnosť Božieho požehnania /34,26/. Prorok Daniel rozvíja perspektívy kráľa, ktorý uňho dostáva symbolický titul "Syn Človeka" /7,13/. Jemu budú podliehať všetky kráľovstvá zeme. V tomto čase sa Izrael s obľubou a nábožne modlieval Žalmy a to najmä "Kráľovské" Žalmy /2.45.72.110/, ktoré obsahujú Boží prísľub príchodu ideálneho vládcu, Mesiáša.

A tak v období "cesty cez utrpenie" ešte viac sa utvrdili a prehĺbili mesiánske očakávania vyvoleného národa. Pretrvávajú nenarušené až po časy Makabejcov /1 Mk 4,46/, až do "plnosti časov".

Sluha Pánov

Charakteristickým literárnym javom sú texty o trpiacom Božom vyznavačovi, nazývanom "Sluha Pánov" /hebr.-Ebed Jahve/. Nachádzajú sa v druhej časti Knihy Izaiáša. Túto časť považujeme dnes za dielo neznámej osoby, žijúcej v babylonskom zajatí, podľa dohovoru nazývanej Druhým Izaiášom /gr.-Deutero-Izaias/. V štyroch lyrických piesňach /42,1-7.49,1-9.50,4-9.52,13-53/ tento autor ospevuje neobyčajného muža, ktorý je ideálnym vyznavačom Boha. V týchto piesňach má tento muž vlastností proroka, vládcu, kňaza, ale tiež muža bolesti - vyprosennej obety. Existuje zarážajúca podobnosť medzi trpiacim zo Žalsu 22 a hrdinom "štyroch Piesní".

Do-dnes trvá medzi komentátormi rôznych vierovyznaní spor o to, kto je vlastne týmto trpiacim u Deutero-Izaiáša. Niektorí sa domnievajú, že je to nejaká osobnosť z minulosti Izraela, alebo že je to sám Druhý Izaiáš. Iní zase interpretujú tieto texty v kolektívnom zmysle /akoby sa týkali celého národa, alebo aspoň tej jeho časti, ktorá zostala verná Bohu/. Ale nepodarilo sa zdôvodniť zatiaľ žiadnu z týchto hypotéz; bolo by totiž treba nájsť takú osobu, ktorá by mala už spomínané bohatstvo vlastností.

Keď sa pozrieme na tento problém viac synteticky, porovnávajúco - biblicky, pozorujeme neobyčajnú ideovú podobnosť medzi obsahom "štyroch Piesní" a správami Evanjelistov o umučení Ježiša Krista /Mt 8,17 - Iz 53,4. Mt 12,17 - Iz 42,1-4. Mk 9,11 - Iz 53,3. Lk 18,31/. Keď k tomu pridáme ešte Tradíciu Otcov, ktorá sa v tomto bode úplne zhoduje, vychádza nám takmer

s istotou, že Ebed Jahve je predpovedaným Mesiášom, ktorý ideálne napína obsah pojmu "Sluha Pánov".

- . -

Ak chceme urobiť súhrn týchto úvah, tak nám celkom jasne vychádza, že obraz Mesiáša, podaný sv.Písmom a Tradíciou nie je jednotný,

Zahrňuje v sebe totiž jakočrty kráľovského tak učiteľsko - prorockého a trpiteľského mesianizmu; Sluha Pánov umiera za hriechy sveta /Iz,53,5/.

Starý Zákon nedokázal zjednotiť v jeden celok obidva tieto ideové prúdy. Neurobila tak ani izraelská Tradícia.

Výrazom toho je napr. u Essenov v Qumrane očakávanie príchodu dvoch Mesiášov: "mesiáša Aarona" a "mesiáša Dávida".

Na tomto pozadí možno porozumieť zachovaniu sa Židov voči Kristovi. Neprijali Jeho učenie, oddávajúc sa jednostranne kráľovskému mesianizmu, ktorý chápali výlučne v politických kategóriách.

Až Nový Zákon zjednotil obidva tieto mesianistické prúdy v osobe Ježiša z Nazaretu.

Slová sv.Jána Evanjelistu znejú jednoznačne: "Ešte mnoho iných znamení Ježiš vykonal pred svojimi učeníkmi, ktoré nie sú napísané v tejto knihe. Ale toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Syn Boží a aby ste vierou dosiahli život v jeho mene"/Jn 20,30-31/.

/preklad/

ČO ZNAMENÁ "VTELENIE BOHA"

Karl Rahner, S.J.

Podávame tu úryvok z textu veľkého nemeckého teológa. Autor v tomto texte hľadá také chápanie Boha a Jeho diela, ktoré by otváralo človeku porozumenie jeho vlastnému tajomstvu.

Týmto zámerom sa určujú dve línie. Začínajú sa konštitutívnymi črtami človeka, ukazujúce na jeho otvorenosť voči Bohu. Z druhej strany zase ukazujú Božie diela ako odpoveď na otázku, kto je človek.

Tento úryvok je len ukážkou autorovho prístupu. Celý text možno nájsť v knihe "Karl Rahner: Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums. Freiburg, Basel, Wien, 1976, pp. 211-226."

Transcendentálna kristológia zo svojej podstaty je zameraná na "absolútneho spasiteľa". Ak aj ona dospieva k tomuto pojmu a ak sa aj následne ukazuje, že tento spasiteľ je vlastne Ježiš z Nazareta a len v ňom môže byť uznaný, a aj zostal v kresťanstve uznaný, tak ešte nie je v tom výrazná odpoveď na otázku, či absolútneho spasiteľa už z podstaty tohto pojmu možno identifikovať s vteleným odvekým Logosom a Synom Otca, ako ho už kresťanstvo v Novom Zákone vidí v tomto Ježišovi, či tiež výpoveď o vtelenom Logose odvekého Boha je dodatočným tvrdením, ktoré ide ďalej ako výpoveď o Ježišovi ako absolútnom spasiteľovi. Túto otázku treba zatiaľ nechať ako otvorenú.

Skôr ako by sa začala formulovať takáto transcendentálna a teda "ontologická" kristológia, nebude od vecí sa spýtať, čo sa má rozumieť pod Vtelením Boha, o ktorom hovorí kresťanstvo. Túto otázku môžeme položiť už na tomto mieste; nevychádzame totiž z predpokladu, akoby sme o Ježišovi vedeli čo-to na základe historických výskumov zaranžovaných tu a teraz po prvý raz, akosi z historického záujmu, ale predkladáme už kresťanskú vieru ako danú, aj keď má byť neskor-

šie verifikovaná pomocou fundamentálnej teológie cestou čisto historickej úvahy. Vôbec to neznamená nejaký bludný kruh. Takto teda zdôvodňujeme na tomto mieste otázku, čo vlastne rozumieme pod Vtelením Boha, pričom túto otázku treba vtesnávať do pojmu Vtelenia v zmysle absolútneho spasiteľa.

Problém "Vtelenia Boha"

Spýtajme sa najprv, čo znamená pojem inkarnácie, Vtelenia Boha. Zatiaľ sa pohybuje po teréne ontologickej kristológie, to znamená, nekladíme si ešte otázku, či takto chápaný spasiteľ sa už objavil v dejinách a kto konkrétne ním je. Pokúsime sa zastaviť pri tajomstve, ktoré v teologickom jazyku nazývame tajomstvom "Vtelenia Boha". Tu sa predsa nachádza centrum skutočnosti, ktorú my kresťania žijeme a v ktorú veríme. Odkrýva sa nám tu tajomstvo Božej Trojice a iba tu sa nám napokon aj spôsobom historicky uchopiteľným podáva tajomstvo našej účasti na Božej prirodzenosti. Tajomstvo Cirkvi je len rozšírením tajomstva Krista. Ale vo všetkých týchto vymenovaných tajomstvách je spolu zahrnutá naša viera. Toto tajomstvo je nevyčerpatelné a v porovnaní s ním väčšina iných vecí, o ktorých rozprávame, je vlastne bezvýznamná. Pravdu viery možno zachovať len vtedy, keď sa riadi teológiou, ktorej predmetom je Kristus a ktorá sa stále novo rozvíja. Totiž aj tu je závažná zásada, že minulosť vlastní len ten, kto ju pretvára vo vlastnú prítomnosť.

V teraz postavenej otázke nejde o ukázanie, že vyhlásenia Magistéria Cirkvi vyčerpávajú význam pojmu "Vtelenie Boha", ktorý tu máme rozvíjať, ale ide len o význam ako taký. Pretože tieto úvahy sú zamerané na zmysel pojmu "Vtelenia" Boha, už z ich predpokladu ide o evolučnú ontologickú kristológiu, aj keby táto nebola možná bez ustavičného siahania po pomoci vo sfére transcendentálnej antropológie.

Pýtame sa teda: Čo treba rozumieť pod Vtelením Boha, ktoré vyznávame aktom viery? Kladieme túto celkom elementárnu otázku; ak totiž chceme tvrdiť, že veríme v Ježiša, Krista, musíme na ňu nájsť ako-tak dostatočnú odpoveď. Pri

takomto postavení otázky máme tiež prirodzené právo o niečo silnejšie zdôrazniť, vybrať a podčiarknuť ten alebo onen prvok celkovej odpovede; nikdy totiž nemôžeme dať úplnú odpoveď. Skôr pritom predpokladáme odpoveď Magistéria Cirkvi, ako by sme ju mali sami explicitne opakovať. Ak sa pokúšame sami niečo povedať na tému zmyslu týchto starých formúl, tak to neznamená, akoby staré formuly, ktoré dávajú odpoveď na túto otázku, zostarili a boli odsunuté stranou. Cirkev a jej viera zachovávajú v toku svojej histórie totožnosť; ináč by sme totiž mali iba jednotlivé udalosti zatomizovaných dejín náboženstva, neexistovala by miesto toho história jednej Cirkvi a vždy tej istej viery. Keďže teda táto jedna Cirkev mala a stále ešte má históriu, jej staré formuly sú nielen zakončením veľmi dlhej histórie viery a dogiem, ale rovnako východiskom, takže v duchovnom procese odklonu od týchto formúl a príklonu k nim je zabezpečená záruka /alebo, opatrnejšie hovoriac, nádej/, že sme porozumeli tým starým formulám. Takmer pravdivé porozumenie je vždy otvorením sa chápaného podmetu voči nepriezračnému tajomstvu, a keď toto tajomstvo nie je ešte doteraz nezvládnutým zvyškom toho, čo už bolo pochopené, ale je podmienkou možnosti výstižného pochopenia detailu, zahrňajúcou nás nepochopiteľnosťou prvej celistvosti, potom sa ťažko možno diviť, že sa musí niečo také osobitne diať tam, kde majú byť výstižne pochopené osudy nepochopiteľného Slova Boha.

"Slovo Boha"

Kresťanská viera už v Prológu Jánovho evanjelia hovorí, že Slovo sa stalo telom, Slovekom /Jn 1, 14/. Zatiaľ môžeme v tomto kontexte rezignovať z hovorenia čohokoľvek o podmete tejto vety, o tom "Slove" Boha. Táto rezignácia iste nie je oslobodená od istého nebezpečenstva: Mohlo by sa stať, že neporozumieme Vteleniu Boha, ak pod týmto Slovom Boha, ktoré sa stalo Slovekom, budeme si predstavovať niečo veľmi nejasné. Od časov Augustína školská teológia si zvykla považovať za zrejmiú vec, že každá z troch Božích

Osoba by sa mohla stať človekom, keby to chcela. Pri takomto predpoklade "Slovo" Boha v našej vete označuje, pre jeho porozumenie, nie viac než ktorýkoľvek Boží podmet, Božiu hypostázu. V klasickej formulácii táto veta by znamenala vlastne len toľko: "Jeden z Trojice sa stal človekom." Pri tomto predpoklade pre porozumenie vety, ktorá nás zaujíma, nebolo by treba vlastne nič výraznejšie vymedzené, čo je atribútom Slova Boha.

Ak však podľa príkladu staršej predaugustinianskej tradície, reprezentovanej hlavne gréckou patristikou, zotáznime predpoklad uvedený vyššie, potom už nebudeme môcť tak ľahko rezignovať z toho, aby sme porozumeli prísudok našej vety, oprúc jej porozumenie o dôkladnejšie pochopenie jej podmetu. Ak menovite v zmysle a podstate Slova Boha je zahrnutá taká vlastnosť, že je ono - a len ono - tým, čo začína a môže porozumieť ľudské dejiny, ak vo všeobecnosti Boh si prisvojuje svet takým spôsobom, že tento svet sa stáva nielen Jeho dielom závislým od Neho, ale je Jeho vlastnou skutočnosťou, tak bolo by predsa možné, že len vtedy by sme pochopili, čo je Vtelenie, keby sme vedeli, čo je vlastne "Slovo" Boha, a že len vtedy by sme porozumeli dostatočne, čo je Slovo Boha, keby sme vedeli, čo je Vtelenie.

Z toho teda vyplýva, že ak máme porozumieť podmet vety, nad ktorou sa zamyšľame, musíme sa obrátiť na prísudok tejto vety, to znamená zastaviť sa najprv nad vetou: Boh sa stal človekom. Až potom totiž porozumíme, čo znamená: Slovo Boha. Nie preto, že každá Božia Osoba mohla by sa stať človekom, ale preto, že veta: Boh nám prisľúbil svoju prítomnosť v dejinách ako človek - dovoľuje porozumieť, že Boh, neohraničená prvá príčina, nazývaná Otcom, má skutočne Logos, to znamená možnosť prisľúbenia nám seba samého v sebe v rámci dejín, že tento Boh je historickou zárukou a v tom zmysle pravdou, Logosom.

Stal sa "človekom"

Slovo Boha sa stalo človekom. Čo to znamená: Stalo sa

"človekom"? Zatiaľ sa ešte nepýtame, čo to znamená, že Slo-
vo sa stalo niečím. Jednoducho sa zamýšľame najprv nad tým,
čím sa stalo.

Bolo by možné súdiť, že v tejto základnej kresťanskej
dogme prísudok zahrnutý v slove "človekom" je najviac zro-
zumiteľným článkom výpovedi. Totiž človek je to, čím sme my
sami, čo každý deň prežívame, čo v dejinách, do ktorých
patríme, opakovalo sa pred nami miliardy ráz, čo poznáme
akosi zvnútra /každý z nás v sebe samom/ aj zvonku /vo sve-
te, ktorý nás obklopuje/. Možno ešte dodať: V tejto sume
poznania dokážeme rozlíšiť základnú obsahovú zásobu, ktorá
zahŕňa z jednej strany náhodné modifikácie, z druhej zase
existenciu pre seba a nazvať túto základnú zásobu jej ob-
sahovosť - "prirodzenosť". Naša veta by teda znamenala:
Slovo Boha prijalo individuálnu ľudskú "prirodzenosť" a ta-
kýmto spôsobom sa stalo človekom. O človeku vieme prirodze-
ne veľa. Každý deň prináša nové výpovede na tému človeka
z najrozmanitejších strán antropologických vied. O človeku
hovorí všetky oblasti umenia; každá z nich prehĺbuje svo-
jím spôsobom túto nevyčerpatelnú tému. Ale či je efektom
týchto úsilí to, že človek je skutočne definovaný? Existuje
veľa disciplín, ktoré sú tej mienky, že človek - hoci len
v priblížení a v stále nových prístupoch, neukončeným a ne-
úplným spôsobom - môže byť definovaný. Všetok pragmatizmus,
všetka negácia metafyziky musí predsa chápať človeka pri-
najmenej ako jav dajúci sa definovať.

V spojitosti s tým treba povedať, čo nasleduje: Defi-
nícia, podanie ohraničenej formuly vypočítavajúcej adekvát-
nu sumu elementov definovanej bytosti, je možná iba vtedy,
ak máme do činenia s predmetom, ktorý má charakter veci,
zloženej z konečných elementárnych častí - a to takých,
ktoré samé sú konečnými veličinami rozumenými o sebe, a te-
da znovu - takýmto spôsobom cez seba samé - definovanými
a ohraničenými. Obchádzame tu otázku, či v tomto zmysle de-
finícia v striktnom význame toho slova môže vo všeobecnosti
existovať. V každom prípade vo vzťahu k človekovi také de-
finícia nie je možná. On je - možno by sa to dalo tak "de-
finovať"-nedefinovateľnosťou, ktorá sama seba pojala.

Samozrejme veľa z toho, čo sa nám tu vynára, prinaj-

menšom v istom stupni dá sa definovať a zaoberajú sa tým takzvané čisté prírodné vedy - tam totiž kde sa tieto vedy zaoberajú antropológiou. Rovnako by bolo možné nazvať človeka zoon logikon, animal rationale. Skôr ako sa začneme tešiť z prizračnej jednoduchosti takejto "definície", treba sa zastaviť pri tom, čo vlastne rozumieme pod slovom logikon. Dostávame sa tu však do oblastí úplne nepojateľných. Aby sme mohli povedať, čím je človek, bolo by treba vymenovať to, čo je jeho starosťou a čou starosťou je on sám. Tým, čím pre človeka ako transcendentálny subjekt je to nekonečné bytie, nevypovedateľné a predstavujúce absolútne tajomstvo, ktoré nazývame Bohom. Človek je teda vo svojej podstate, samotnej svojej prirodzenosti, tajomstvom - nie preto, žeby sám sebe bol plný tejto tajomnej existencie, ktorá je nevyčerpatelná, ale preto, že vo svojej podstate, vo svojej prvotnej príčine, vo svojej prirodzenosti je úbohým, ale vedomým seba vo vzťahu k tejto plnosti.

Povediac všetko, čo môžeme zahrnúť v zámere definovať, a tým samým vypovedať, nepovedali sme vlastne ešte nič okrem toho, že sme bytosťami majúcimi vzťah k nepochopiteľnému Bohu. Tento vzťah - a teda naša prirodzenosť - dá sa pochopiť a pojať len vtedy, keď dovolíme zmocniť sa nás týmto Nepochopiteľným, vrhnúc sa do tohto aktu, ktorý nevypovedateľným spôsobom je podmienkou umožňujúcou nám všetku chápacú výpoveď. Prijatie alebo odvrhnutie tajomstva, ktorým sme ako úbohí vo vzťahu k tajomstvu plnosti, dáva obsah našej existencii. Nevyhnutnosť prijatia alebo odvrhnutia rozhodnutia ako aktu existencie je tajomstvom, ktoré je nami, a to je vlastne naša prirodzenosť, pretože transcendencia, ktorou sme a ktorú žijeme, dáva bytie naše i Boha - oboje ako tajomstvo.

Treba pritom stále opakovať a pamätať na nasledujúcu vec: Tajomstvo nie je niečím ešte neodkrytým, čo možno porovnávať so sférou, ktorá je už poznaná a poznávaná. Keby sme takto uvažovali, tak by sme pod tou sférou mysleli to, čo ešte nie je odkryté, čo ešte nevieme. Zatiaľ tajomstvo je to, čo ako nepoznateľné jednoducho existuje, je dané, nepotrebuje byť vymyslené, nie je to akási druhá ešte ne-

uchopená sféra, ale neotrasiteľný koniec všetkého chápania, ktorý dovoľuje chápať iné veci, zatajujúc seba ako nepochopiteľné bytie. Tajomstvo teda nie je niečím dočasným, čoho sa možno zbaviť alebo čo by mohlo rovnako existovať ináč, ale vlastnosťou, ktorá vždy nevyhnutným spôsobom charakterizuje Boha a skrze Neho nás. Táto zásada zaväzuje tak ďaleko, že bezprostredná kontemplácia Boha, nám prisľúbená ako naše naplnenie, je bezprostrednosťou neuchopiteľnosti, a teda vlastne odpadnutie od zdania, akoby sme zatiaľ ešte sa nedostali k zahalenému tajomstvu. V tejto kontemplácii totiž už nielen nekonečná bieda našej transcencie, ale nazeranie samého Boha nám ukazuje, že On je nepochopiteľný. Jednako však kontemplácia tajomstva prijatého v láske je sama o sebe šťastím stvorenstva, ale ona činí z toho, čo zostalo spoznané ako tajomstvo, nezničiteľný trňový krík horiaci večným plameňom lásky. Ale kam nás to až priviedli úvahy nad tou mennou časťou prísudku "človek"? Hľa, priviedli nás vo vážnosti k vlastnej téme. Ak totiž témou tohto je ľudská prirodzenosť - biedne pýtajúce sa, akoby samo zo seba prázdne vzťahovanie sa k neprestávajúcemu tajomstvu zvanému Boh - potom už výraznejšie rozumieme, čo znamená veta: Boh prijíma ľudskú prirodzenosť ako svoju. Táto prirodzenosť, ktorá sa nedá definovať, ktorej hranica - "definícia" - je bezhraničné vzťahovanie sa k nekonečnému tajomstvu plnosti, prichádza - takmer zostáva prijatá Bohom ako jeho vlastná skutočnosť - tam, kam z pravdivosti svojej bytosti vždy mierila. Jej zmysel - a nie nejaká náhodná, bočne spravovaná funkcia - väzí v tom, aby sa oddávala, vydávala, aby bola čímś, čo sa spíňa tým, že pre seba samého neprestajne sa pohrúža v nepochopiteľnosť.

Vlastne to, čo sa v človeku takýmto nevyhnutným spôsobom odohráva, čo ho stavia voči otázke - či chce mať s tým niečo do činenia alebo nie - to, čo sa deje v nepredstihnuteľnom stupni s maximálnou ostrosťou, keď takto chápaná prirodzenosť človeka zveruje sa takýmto spôsobom tajomstvu plnosti, vyvlastňuje sa tak, že sa stáva prirodzenosťou samého Boha. Takto sa vlastne uskutočňuje to, čomu hovoríme: Sam odveký Logos prijal ľudskú prirodzenosť. Pozerajúc z takéhoto hľadiska, Vtelenie Boha je neopakovateľným, naj-

vyšším stupňom naplnenia podstaty ľudskej skutočnosti, zakladajúcim sa na tom, že človek existuje skrze to, že sa zveruje absolútnemu tajomstvu, ktoré nazývame Bohom. Kto náležite chápe, čo znamená potentia oboedientialis /právomoc poslušnosti/ pre hypostatickú úniu /podstatné zjednotenie/, čo vlastne znamená možnosť prijatia ľudskej prirodzenosti osobou Slova Boha a na čom sa taká možnosť prijatia zakladá, kto rozumie, že Boh môže prijať vlastne len skutočnosť duchovno-osobnú, ten vie, že táto potentia oboedientialis nemôže byť len jedna spomedzi možností existencie na ľudský spôsob, ale je z vecného hľadiska identická s podstatou človeka.

Keď takto - vychádzajúc z podstaty človeka - pokúšame sa získať istý pohľad na to, čo vlastne treba rozumieť pod Vtelením, treba uvážiť, že takáto kristológia nie je akousi "existenciálnou kristológiou" /v protiklade voči ontologickej kristológii, ktorá hovorí o podstatnej jednote Logosu s Jeho ľudskou prirodzenosťou/, ale opiera sa o metafyzické chápanie vlastnej ontológii, podľa ktorej pravdivá existencia ducha ako takého je samotným duchom. Ak sa prijme taký predpoklad, možno sformulovať ontologický korelát k tradičnej kristológii, ktorý by bol nevyhnutným spôsobom podriadený tejto ontickej kristológii. Tradičné postuláty dogmatiky prestali by možno vtedy robiť dojem nezravený mytologickej príchute, akoby Boh sa obliekol ako do livreže do ľudskej prirodzenosti, aby dohliadal na poriadok tu na zemi, lebo to nemohol robiť z neba.

Akákolvek predstava, akoby toto človečenstvo Boha sa muselo toľkokrát opakovať, koľko je ľudí, pretože predsa stanovuje ono absolútnu kulmináciu podstaty človeka, zabúdajú na to, že historičnosť a osobnosť nemožno zhadzovať na úroveň javov, ktoré zo svojej prirodzenosti vystupujú vždy a všade. Bola by to vlastne mytologizácia pravdy o človečenstve Boha, keby mala vždy a všade patriť k charakteristike každého človeka. Takáto predstava by poukazovala tiež na fakt, že človečenstvo Boha, v ktorom existuje On ako jedinečná osoba vždy pre jedinečného človeka, samo o sebe nemôže byť a nie je obdarená zásadne inou blízkosťou Boha a stretnutím sa s Bohom, ako tým stretnutím a samoobjavením

sa Boha, ktoré je predurčené v milosti skutočne každému človeku, a ktorého najvyšším naplnením v človeku je visio beata /blažené videnie/.

KNIŽNICA
OLEGANA
PASTIERA

Ježišovo narodenie /Lk 2,1-7/

Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, zrodeného zo ženy a poddaného Zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod Zákonom a aby sme mohli dostať právo synovstva /Gal 4,4-5/.

Plnosť času prišla po dlhej historickej príprave. Toto orbe terrarum pace composito - celý zemský okruh sa nachádzal v pokoji. Tak znel slávnostný výraz, vyjadrujúci historickú situáciu. Rímska ríša zjednotila v sebe takmer celý vtedy známy svet: Európu až po Dunaj, Rýn a Britániu, celú Malú Áziu, Sýriu, Egypt a dlhé severné pobrežie Afriky až hlboko po púšť Saharu. Celý známy svet bol zjednotený politicky jednotnou správou, rečovo gréčtinou, dopravou zas cez sieť ciest a lodnej dopravy. V nijakom inom čase predtým by sa posolstvo Evanjelia nebolo mohlo šíriť tak rýchlo ako práve v tomto čase vrcholu rímskej ríše.

Táto plnosť časov mala však ešte jednu stránku, a to menej jasnú. Bol to najvyšší čas, aby Boh definitívne zasiahol do dejín. Vyvolený národ bol potlačený, okupovaný Rimanmi, jeho vedúce náboženské osobnosti zo strachu i z vypočítavosti ustupovali pred pohanskými vplyvmi, náboženstvo povrchnelo, vernosť chladla.

V okolitom svete zas myšlienková voľnosť oslabila náboženské zmýšľanie, náboženstvá sa premenili v mnohom na poveru, objavil sa zmatok a povrchné, pozliepané náboženské predstavy. Pomerný blahobyť uvoľnil zas mravy, rozleptával rodinný život, ničil zmysel pre vernosť a úctu k človekovi. Hanbou tohto sveta sa stalo otroctvo. Bol najvyšší čas, aby sa niečo podniklo na záchranu tohto upadajúceho sveta.

Ale keď sa rozmnožil hriech, ešte väčšmi sa rozhojnila milosť /Rim 5,21/ - napíše neskôr sv. Pavol. Čo nebolo možné ľuďom, bolo možné Bohu. Svet sa nemohol obroditiť svojimi vlastnými silami, mohol sa však znovuzrodiť cez Záchrancu, ktorým sa stalo Dieťa v Betleheme.

Sv. Lukáš dáva do súvisu udalostí v Betleheme so svetovými dejinami: Vyšiel rozkaz od cisára Augusta spísať celý svet.

Augustus, po období republiky prvý rímsky cisár, panoval od r.30 pr.Kr. do 14 po Kristu nad mohutnou rímskou ríšou. Nápis z r. 9 pred Kristom chváli tohto cisára, že dal novú podobu svetu. Vládnúť začal ako 32 ročný, vládol 45 rokov. Titul cisár pochádza pôvodne od vlastného mena - otec Augustov bol Július Cézar.

Súpis obyvateľstva rímskej ríše, o ktorom hovorí sv. Lukáš, bol podujatím vrchnosti, ktorá ním sledovala veľmi konkrétne a praktické ciele. Robilo sa to častejšie. Išlo o súpis občanov, o zaznačenie mena, veku, stavu, mena manželky a detí, nehnuteľného majetku a všetkých príjmov. Toto všetko sa zaznačovalo v úradnom rímskom registri, a podľa toho úrady vyrubovali daň.

Odborníci odhadli na základe prameňov, že príjmy z tejto dane tvorili obrovskú sumu. Z Judey a Galiley poberali Rimania ročne asi 800 Talentov - 80 miliónov korún. Herodes okrem toho vyberal poplatky pre seba takmer v takej istej výške a udržiaval z toho prepych svojho dvora. Vyberači daní, mýtnici, vydierali pre seba nadmerné zisky takisto, takže na pleciach ľudu spočívala ťarcha, vyvolávajúca priam nenávisť. Súpis obyvateľstva sa dial pod vedením miestodržiteľov provincií. Sv. Lukáš ho označuje bližšie ako prvý súpis za vládnutia Quirinioho v Sýrii.

Evanjelium spomína na inom mieste, že Židia museli platiť cisárovi daň na osobu, čo vyvolávalo u nich zatrpknutosť a odpor. Dávalo to podnet mnohým vzburám /J.Flávius,Vojna žid. II,8,1/.

Židia zápasili znova a znova o svoju slobodu, ohrozovanú mocnými susedmi. Takmer bezvýhľadný bol ich boj o nezávislosť od Peržanov, Ptolemaiovcov, Seleukidovcov, Sýrčanov a nakoniec po r.63 pred Kr. od Rimanov, ktorí si ich podrobili.

Súpisov bolo viac. Jeden súpis trval i viac rokov. O súpise z čias narodenia Kristovho píše židovský historik Jozef Flávius. Konal sa za vládnutia Quirinia. Historici skúmajú o tom bližšie údaje prameňov, aby objasnili slová evanjelistu Lukáša.

Vybral sa teda aj Jozef z galilejského mesta Nazareta...

V pôvodnom texte sa hovorí: vystúpil teda Jozef. Nazaret leží 525 m nad hladinou mora, Betlehem leží vyššie - 777 m

nad morom. Sú vzdialené asi 170 km, teda asi päť dní cesty. Vtedajší Betlehem bol chudobnou osadou a mohol mať okolo 1000 obyvateľov. Dnešný má okolo 8 tisíc. No toto malé mesto bolo kedysi slávne ako rodné mesto Dávidovo. Sem prišiel kedysi Samuel z požieho poverenia vyhľadať budúceho kráľa Dávida k otcovi veľkej rodiny Jesse Izaimu a keď uviedol postupne jeho synov, nakoniec sa spýtal: Sú to všetci mladíci? Dostal odpoveď: Ešte chýba najmenší, ten pasie ovce. Keď ho poslovia dāviedli, "červenovlasého, pekných očí a dobrej postavy" - Samuel ho pomazal uprostred jeho bratov a "od toho dňa počnúc vstúpil na Dávida Duch Pánov". /1 Sam 16,1-13/. Z toho kmeňa vyjde raz ktosi ešte mocnejší, o ktorom Izaiáš predpovedal: vyrastie ratolesť z pňa Jesseho, muža a spočinie na ňom Duch Pánov.../Iz 11,1/. V Skutkoch apoštolských raz budeme čítať: "Boh dal vašim otcom za kráľa Dávida... a povedal: Našiel som Dávida, syna Jesseho, muža podľa môjho srdca... Z jeho potomstva vyviedol Boh, ako bol prisľúbil Izraelovi, Spasiteľa Ježiša... Bratia... vám je poslaný ohlas tejto spásy"/Sk 13,22-26/.

Prorok Micheáš pred siedmimi storočiami nazval Betlehem malým, ale sľuboval mu veľkú budúcnosť: "A ty Betlehem... si primálny medzi tisícami Júdu, z teba mi vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli a pôvod jeho je od pradávna, odo dní večnosti.../5,1/.

Do tohto Betlehema sa uberali Jozef s Máriou. Po hrboľatých cestách, v prachu a únave. Podľa pôvodu Jozef patrila do Betlehema. Vzťahy k rodnému miestu bývali od pradávna veľmi trvanlivé. Ešte za čias cisára Dimitiána žili v Betleheme príbuzní Ježišovi. Mesiaš, ktorý mal byť potomkom Dávidovým, mal sa narodiť "v meste Dávidovom", v rodisku veľkého praotca.

I porodila svojho prvorodeného syna...

Takto jednoducho a čisto zaznamenáva Lukáš udalosť, ktorá zmenila tok dejín - narodenie Záchrancu dejín sveta. Prvorodeného... Niektorí mysleli, že to môže značiť prvého z viac synov. Prvorodený však značí prvého, ale nie navyhnutne prvého z viacerých. Náhrobný nápis z r.5 pred Kristom nájdený v Egypte, svedčí o mladej žene Arsinoe, ktorá zomrela po narodení jediného syna: "Pri darovaní života prvorodenému ma osud priviedol na koniec života". Prvorodený syn Arsinoe bol súčasne aj jediný narodený. Sv. Lukáš používa tento výraz o Ježišovi, pretože pred zákonom mal povinnosti

a práva prvorodeného.

Nebolo pre nich miesta v útulku...

Apoštol Ján neskoršie napíše: Do svojho prišiel a svojí ho neprijali /Jnl,11/. Ako všeliako ho neprijali - neprijali ho pod strechu, neprijali jeho myšlienky, náuku, činy, božstvo, neprijali jeho lásku.

V tichu, chudobe a celkom nenápadne prichádza na svet toto Dieťa. Také sú cesty Božie. A predsa teraz sa splňa to, čo povedal prorok Izaiáš: Ľta, Panna počne a porodí Syna a dá mu meno Emanuel /7,14/. Časom sa ukáže, čo prináša toto Dieťa. "Ľud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké Svetlo". /9,2/. "Lebo chlapec sa nám narodil a Syn je nám daný a na jeho pleci bude kniežatstvo..." /9,5/.

Uložila ho v jaslach...

Podľa slovníka slovenského jazyka jasle značia opatrovňu pre malé deti do troch rokov, zamestnaných matiek. Takýmto dnes najbežnejším výrazom je trochu zastretá predstava skutočných jaslí v betlehemskej jaskyni - maštali. Ten istý Slovník uvádza však na druhom mieste pôvodný význam slova jasle: krmidlo pre statok alebo zver v podobe rebriny alebo žlabu. Mali by sme teda čítať: uložila ho do rebriny, uložila do žlabu na seno.

Nie je to otrasné? Zrieknuť sa aj najnevýhnutnejších vecí pre narodenie dieťaťa. Musieť ho uložiť do žlabu, z ktorého žerie dobytok...

Palestínsky sedliak sa ukladal na noc na zem. To bolo bežné - nejaká rohožka, nejaká prikrývka. Ale od čias Abrahámových ešte aj najchudobnejšia matka ukladala svoje dieťa do kolisky.

Jaslami, rebrinou, a žlabom na kŕmenie statku prijíma vyvolený národ Spasiteľa, predpovedaného a čakaného poldruha tisícročia. A na kríži sa s ním bude lúčiť...

Aj keď sv.Lukáš nedramatizuje opustenosť a chudobu Ježišovho narodenia v Betleheme, predsa z jeho slov vane aj čosi nezmerne smutné. Takto chudobne vstúpil Syn Boží medzi ľudí, medzi nás. A predsa tu sa začalo nové a definitívne obdobie dejín spásy - "v Kristu Ježišovi, Pánovi našom", napíše o nejaký čas sv.Pavol.

Zachovalo sa nám miesto v Betleheme, kde sa narodil Spasiteľ? Verejne sa mohlo začať hovoriť o tomto mieste až po búrkach prenasledovaní prvých troch storočí kresťanstva. Dnes stojí v Betleheme bazilika Narodenia, ktorá má päť

lodí, je viac ako 50 m dlhá a 26 m široká. Stavba tejto bazyliky siaha hlboko do dejín a jej základom je chrám, ktorý postavil v Betleheme Konštantín Veľký na žiadosť svojej matky sv. Heleny po r. 313. Pod bazilikou je jaskyňa, miesto narodenia, pravda nie v pôvodnej podobe. Staviteľia prvého chrámu za Konštantína ju zväčšili a rozšírili. Dnes je táto jaskyňa asi 12 m dlhá a vysoká tri metre.

Od čias apoštolských až do Konštantína sa miesto Narodenia ako pamiatka prvého rádu zachovalo zvláštnym spôsobom. Po poslednom povstaní Židov za Bar Kochbu Rimania začali sústavne šíriť v Palestíne pohanstvo. Už cisár Hadrián postavil na najposvätejších kresťanských miestach pohanské svatyne, aby vytlačil kresťanské spomienky. Na mieste Jeruzalemského chrámu postavili svatyniu Venuše, podobné svatyne postavili aj na Golgote a v Betleheme. Tak sa zachovali presné stopy posvätných miest.

Dnes tisíce pútnikov z celého sveta navštevujú pamätné miesto Ježišovho narodenia v Betleheme. Nielen ako historické miesto, lež aj ako miesto, kde je Ježiš stále živo prítomný.

Pastieri pri jaslách /Lk 2,8-20/

Zem mlčí. Ľudia nič necítia. Všetko je ponorené do ticha noci. Len drobní ľudia, pastieri, spoločensky nevýznamní, strážia svoje stáda, plnia si bedlením povinnosť.

Literatúra tých čias hovorí o pastieroch neuveriteľne pohrdavo. Najmä farizeji ich považovali za luhárov a takmer zbojníkov a pohrdali nimi ako mýtnikmi a hriešnikmi. Keďže nemohli často dodržiavať na pasienkoch všetky predpisy o umývaní, farizeji ich považovali za nečistých. To bolo však hodnotenie len navonok. Koľko pokory, nenáročnosti a najmä starostlivej lásky mohlo byť v týchto ľuďoch prírody, ktorí žili od marca až do jesenných novembrových dažďov v prírode.

Sv. Písmo hovorilo o pastieroch veľmi vládne. Boh je "pastier Izraela" - čítame znova a znova v Žalmoch. "Pán je môj pastier, nebudem mať nedostatok. Vodi ma k vodám, kde si odpočiním. Dušu moju občerstvuje" /Ž 23/. Z pastierskeho prostredia pochádzali veľké osobnosti Izraela - Mojžiš, Dávid, prorok Mí Amos.

Sláva Pánova ich ožiarila...

Kedysi Boh zjavoval cez anjela svoje posolstvá len vybraným ľuďom, zvlášť prorokom, a aj to jednotlivo a osobne. Teraz sa týmto spôsobom prihovára skupine ľudí - pastierom.

Betlehemskí pastieri strážili svoje stáda na tých istých lúčkach a úbočiach, pod tým istým nebom, ako kedysi ich veľký kráľ Dávid, ktorý tu obdivoval hviezdy a čistotu božej oblohy. Možno niekedy spievali žalmy jeho žalmy, možno sa v Betleheme udržiavala nádej, že na základe proroctiev práve tu sa má narodiť Mesiáš... Takéto tradície majú v ňom tiché korene. V Písmach to rozhodne stálo, ako zistil Herodes od znalcov.

V Betleheme sa ukazuje ku komu sa obracia narodený Pán. Čo je svetu nepatrné, vyvolil si Boh. Sláva Pánova ožiarila pastierov. Sláva Pánova, to je svetlo, žiara, ktorá v St. zákone často zjavovala prítomnosť Božiu - raz v ohnivom kríku, inokedy ako ohnivý stĺp.

Aj príchod Ježišov je sprevádzaný touto "Pánovou slávou", jeho svetlom a žiarou. Veď Boh je svetlo /1 Jn 1,5/, je Otec svetiel /Jak 1,17/. Jeho prvé slovo bolo: Buď svetlo! Ustavične prebýva v neprístupnom svetle /1 Tím 6,16/. Aj nás všetkých povolal do svojho predivného svetla /1 Pet 2,9/.

Báli sa báznou ...

To nebol len strach ako pred nebezpečenstvom. To bola skôr neistota človeka, ktorý si uvedomuje naraz čosi veľké, čo ho prevyšuje a zároveň si uvedomuje, aký je sám malý pred touto skutočnosťou. Takáto bázeň napínala ľudí často, keď sa stretli s božím tajomstvom, a to aj vtedy, keď im toto tajomstvo prinášalo požehnanie a nemuseli sa báť. Jakub prežíval takúto bázeň, keď sa prebudil z podivného sna, v ktorom dostal toľké požehnané prísľuby: "I nadišiel ho strach a povedal: Ozaj, Pán je na tomto mieste a ja som to nevedel... Aké hrozné je toto miesto!"

Takúto bázeň budú prežívať neskôr aj apoštoli pri pohľade na utíšenú búрку slovom Učiteľovým.

Nebojte sa !

Toto je najstaršia vianočná kázeň. Krátka, jednoduchá, vecná a bez ozdôb. Je to jediný oznam: Nebojte sa! - Potom už nasledujú dôvody, ktoré zaháňajú strach a neistotu: Veľkú radosť vám zvestujem. Radosť je prvé posolstvo Nového Zákona. Dokonca nie hociaká, lež veľká radosť. Táto radosť

7

nie je privilegiom niekoľkých, ako to už býva v ľudských veciach. Ide o radosť pre všetkých, pre všetok ľud. Už tu zaznieva nový tón univerzálnosti Evanjelia.

Potom nasleduje podstata tejto radostnej zvesti: Dnes sa vám narodil Spasiteľ.

Narodil sa. Nielen nejako objavil, lež narodil. Je to náš príbuzný, náš pokrvný, kosť z našich kostí, je to človek skomý, prichádza ako dieťa.

Narodil sa vám. Neprichádza pre anjelov. Prichádza pre ľudí, pre nás ľudí. Propter nos et propter nostram salutem - pre nás a pre našu záchranu. Bude celkom náš.

Dnes sa narodil. To už nie sú prisľuby, to je skutočnosť, už je tu. Toto "dnes" označuje presný deň a presný dátum histórie. Kristus - Boh, to nie je idea ani len myšlienka, to je historická skutočnosť. Od tohto "dnes" prešli už storočia, ale toto "dnes" je také plné a také mocné, že ho vnímame nie ako dejiny, lež ako prítomné "dnes". Narodenie Ježišovo nepatrí len minulému času, patrí i prítomnosti, lebo patrí večnosti.

Narodil sa Spasiteľ, Mesiáš a Pán.

Spasiteľ, - Záchranca - to bol čestný názov Jahveho /Isam 14,3a/. Pán Boh teraz posla svojho Syna a jeho prvé meno je Spasiteľ, Záchranca. Toto meno vyjadruje jeho poslanie, a jeho dielo: spasit a zachrániť ľudí.

Meno Mesiáš - Pomazaný naznačuje jeho titul. Toto meno slúbeného Záchrancu pochádza od proroka Daniela a celý národ si ho osvojil. V Izraeli sa pomazaním stával niekto kňazom. Neskôr sa pomazaním stal vyvolený muž kráľom. Ježiš je pomazaný v jedinečnom zmysle - je súčasne kňaz i kráľ. Je kňazský kráľ. Tých, čo sa k nemu pridajú, urobí tiež kráľovským kňazstvom a svätým národom.

Ten, čo sa dnes narodil, je Kyrios, Pán. Skutky apoštolské raz zaznamenajú: Boh i Pánom i Mesiášom urobil toho Ježiša... /2,36/. Menom Pán označoval Starý Zákon Pána z zástupcov: Ja som Pán, tvoj Boh.

Toto všetko sa stalo v meste Dávidovom. Mesiáš je z kráľovského rodu podľa predpovedí. Zrodilo sa niečo nové, ale nadväzuje to na doterajšie dejiny spásy.

A znamenie toho všetkého?

Nájdete Dieťa. Budete ho vidieť a počuť a môžete si ho vziať na ramená. To je dostatočne presvedčivé. Zavinuté do plienok. Nijaká fantázia. Nijako zdánlivé telo. Skutočné Dieťa, obklopené láskou a starostlivosťou mladej Matky.

V jasliach. V žľabe pre kŕmenie statku. A to je konkrétne a nie každodenné.

Toto budú znamenia, že ide o pravdivú správu. Toto sú prvé znamenia. Neskôr ich bude viac - zázraky a mocné činy Ježišove. Ježiš sám bude znamením, znamením, ktorému budú odporovať.

Hneď sa pridružilo k anjelovi množstvo nebeského vojska...

Nebeským vojskom sa v sv. Písme nazývali aj hviezdy na oblohe - usporiadané a disciplinované ako voje. Tu ide o živé bytosti. Zvelebovali Boha: Sláva Bohu na výsostiach. Toto je začiatok najväčšej oslavy Boha, oslavy, ktorá už nikdy neumŕkne.

Pokoj ľudom dobrej vôle...

Nejde len o jednotlivé a ojedinelé prejavy pokoja. Ide o prameň všetkého pokoja. Tým je Ježiš Kristus.

Proroci ho nazvali Kniežatom pe pokoja. Posledné slová, ktoré Ježiš povie raz apoštolom, budú slová pokoja: "Svoj pokoj vám dávam /Jn 14,27/. Prvé slová Vzkrieseného budú slová pokoja: Pokoj vám! /Jn 20,19/. Sv. Pavol napíše Rimanom: "Zachovajme si pokoj s Bohom pomocou Pána nášho Ježiša Krista /5,1/. A Efezanom sv. Pavol rovno povie: "Veď On je náš pokoj!"

Ježiš je osobne pokoj, je zosobnený pokoj. Tento pokoj, čiže Ježiša Krista nám praje vianočné posolstvo. On tvorí a spôsobuje pokoj a jeho evanjelium bude "blahozvesť pokoja" /Ef 6,15/.

Zájdime si až do Betlehema...

Viera môže sotva obstať bez osobného zážitku a bez osobnej skúsenosti. Pastieri dostali tichý pokyn, čo majú robiť a čo majú osobne podniknúť: Nájdete dieťa...

Aj najvznešenejšie Božie slovo zostáva mŕtvou literou a mŕtvym zvukom, ak sa nás osobne nedotkne, ak ho neprežijeme a ak nenadobudneme osobnú skúsenosť. Narodenie Ježišovo je už oznámené. Chodte teraz a presvedčte sa sami, získajte si osobnú skúsenosť, viďte, počujte, dotknite sa. Potom budete môcť vydať osobné svedectvo. Taká bude raz aj výchova apoštolov. Z osobného zážitku a presvedčenia budú vydávať svedectvo. Sv. Ján raz napíše: "O slove života, ... ktoré sme počuli, ktoré sme videli na vlastné oči, na ktoré sme hľadeli a ktorého sa naše ruky dotýkali, o Ž živote, ktorý sa nám zjavil, ktorý sme uzreli - o tom svedčíme a zvestujeme vám /Jn 1,1/.

9

Stretnutím s Ježišom nadobúdame živú istotu viery a vieme potom vydávať živé svedectvo. Pred takýmto živým svedectvom umíka každá povrchná diskusia. Tu už svedčíme o faktoch z osobnej skúsenosti viery: Budete o mne svedčiť, keďže ste od počiatku so mnou /Jn 15,27/.

Pastieri zjednotili v sebe všetko: vnútornú milosť, svedectvo Božie cez prijaté posolstvo i vlastnú skúsenosť očitých svedkov. Velebili a chválili Boha za všetko, čo im bolo dané poznať a prežiť.

Mária si však zachovala tieto veci a premýšľala o nich vo svojom srdci. O Márii sa sv. Lukáš zmieňuje už len touto jedinou vetou. Zachovala si všetko a premýšľala vo svojom srdci. Aká v tom bola verná, vidno z toho, že vedela po rokoch podať živú správu apoštolom a pravdepodobne aj samotnému Lukášovi. Ak sa naše matky pamätajú na mnoho vecí za života svojich detí od mala-malička, ako verne si musela uchovávať každý detail tá, ktorá vopred vedela, akého syna vychováva. Uchovávala a premýšľala nad každým prejavom života v prítomnosti Božej. To ju urobilo blízkou Bohu a vládnu voči ľuďom.

K.P.

SLOVENSKÁ DEDINA A VIANOČNÉ ZVYKY.

Kresťanský svet si každý rok pripomína deň Kristovho narodenia. Štedrý deň a deň Božieho narodenia sa stali sviatkami všetkých ľudí dobrej vôle. //Surovosť pohanskej doby nahradil Kristus novým, dovtedy nepoznaným zákonom lásky. //

Vianočné sviatky na slovenskej dedine spadajú do rámca bohatstva výročných zvykov a obrádov, ktorým sa vyznačuje slovenská ľudová kultúra ako jedna z vyspelých roľníckych kultúr. Život slovenského roľníka úzko súvisel s poľnohospodárskymi prácami. Bol závislý od ročných období, ktoré mu diktovali čas a dobu prác. Zimou sa začínal nový poľnohospodársky rok a bola preto potrebné sa naň pripraviť. V zvykoslaví možno sledovať priebeh roka s prípravou na ďalšie hospodárske obdobie a to koncom jesene a začiatkom zimy. Jednotlivé zvyky a obrady v tejto časti roka súviseli so snahou zabezpečiť dobré výsledky práce. Prijatím kresťanského kalendára boli neskôr zafixované na určité dni.

//Pôvodne deň narodenia Krista cirkev stanovila na 6. januára a neskôr ho presunula na dni 24. a 25. decembra. Bolo to z pochopiteľných príčin. Vplyv pohanských zvykov v období zimného slnovratu bol ešte stále silný. Jeho ústredným dňom bol 21. december. Neskôr sa ťažisko obrádov pod vplyvom cirkevným presunulo na Štedrý deň. //

Ku dňom 22., 23. a 24. decembra sa viazali predstavy prostých ľudí, o opäť rodiacom sa živote a v súvislosti s tým vznikali rôzne magické úkony a praktiky. Cirkev nemohla a ani nechcela vymazať také silné tradície pôvodného zvykoslovía. /Kresťanské sviatky prekryli pohanské sviatky zimného slnovratu a tým im vlastne pomohli z časti zachovať sa až do dnešného obdobia. /Dnes podstata slávností predkresťanských, pri ktorých bolo vyzvanie prírody, výrazné, spadá v jedno so sviatkami kresťanskými. Možno pozorovať preniknutie kresťanských prvkov do štruktúry pôvodných ľudových obrádov. Mnohé zvyky zmenili svoju formu i funkciu a stali sa súčasťou kresťanských zvykov, iné však existujú v symbióze. Pôvodná obradovo-magická funkcia sa zmenila na spoločenskú, zábavnú alebo dramatickú.

Slovenská dedina sa na Vianoce osobitne pripravovala. Na vykonávanie zvykov a obrádov Štedrého dňa bolo nutné upraviť interiér a vôbec samotní ľudia sa museli pripraviť na slávenie tohoto dňa. Domy sa líčili, upravovali, odstraňovala sa všetká špina, pozornosť sa venovala osobnej hygiene. Ak sa človek umyl, znamenalo to čistú úrodu v ďalšom vegetatívnom období. Všetky vypožičané predmety museli byť vrátené.

Na Slovensku je Štedrý deň známy, podobne ako aj v iných krajinách slovanských, pod názvami Kračún, Vilis, Bohviezdny večer /Liptov/, Badňak /severná Orava/. Jestvuje aj názov Sviatky alebo Hody. Mnohé štedrovečerné zvyky si zachovali relikty kultových obetí, magických obra-

dov všetkých praktík. Ďedysi neodmysliteľnou súčasťou Štedrej večere bolo mäso. Až zavádzaním cirkevných pôstov zmizlo zo štedrovečerného jedálneho lístka. Na Slovensku nebývali bezmäsové pôstne štedré večere. Naopak verilo sa, že "ak mäsa nemali, narobil ho Pánboh gazdom cez celý rok", lebo potom za trest "statok zdýchýnal". Aby sa ľud vyhol konfliktu s cirkvou, slávil náhradnú "štedrú večeru" s mäsom. Bolo to v dňoch 23. alebo 31. decembra. O tomto svedčia aj názvy dní v okolí Levíc a to "malé vianoce", "malé hodky", na západnom Slovensku "hodky". Na hornom Ponitří Štedrej večeri predchádzal obžierny večer s praktickým dôsledkom najesť sa.

Celý deň, kedy sa veriaci postili, bol v znamení príprav na večeru. Každá činnosť, chovanie, pohyby, podliehali presne stanoveným zvykom. Od úplnosti a ich vŕdareného vykonania nezávisela len slávnosť večera, ale zdar v celom roku. Mužom pripadla starosť o dobytok a ženy pripravovali obradné pečivo. Hospodárske budovy sa chránili pred bosorkami ihličnatými vetvičkami. Kde neboli vetvičky, očistu robili uhľíkmi a vodou. Pred večerou gazda so/synom obišiel stajne a iné budovy, uhľíkmi a rastlinami okiadal spomínané objekty. Pred strigami chránil sa dobytok cesnekom, petržlenom, ohňom a pod.

Gazdinky sa museli ponáhľať s pečením. Pečivo malo byť ešte pred svitaním z pece vytiahnuté. Celá príprava nesmela presiahnuť poludnie. Toto všetko malo symbolický význam. Zabezpečovalo sa tým dobré hospodárenie v novom roku. Koláče pečúce sa na Štedrý deň mali svoje názvy ako "kra-

čún" , "mrván" a pod..Boli odmenou pre koledníkov, ktorí už od rána chodili po domoch. Koláče sa gúľali aj po obilí, aby sa zaistila úrodnosť poľa .

Cesto a predmety používané pri pečení nadobudli magickú silu. Gazdiné s rukami od cesta vychádzali do sádov a potierali kmene ovocných stromov, aby v nastávajúcom období rodili. Dobrá úroda sa zabezpečovala aj vylieváním vody, ktorou sa utrel chlieb, na stromy. Do vianočných chlebov sa dávali šípky, mak, petržlen. Malo to ochranný význam. Piekol sa tzv. Veľký kračún, ktorý sa nejedá, a je znakom celistvosti gazdovstva a zje sa až na Nový rok. Okrem neho sa pečie aj malý kračún, ktorý sa jedáva už na Štedrý deň.

Pamätalo sa aj na ovocie. Pripravovali sa omáčky z hrúšiek, sliviek atď. Ešte dnes sa s nimi stretne na Gemeri a Uhrovci. Na Vianoce sa objavujú aj jedlá, ktoré sa používajú po celý rok. Sú to napríklad opekance, pečené z chlebového cesta ako dlhé šúľance, zaliate medovou vodou alebo posypané makom, repná polievka, kvaka. Zaujímavý bol význam pečenia figurálneho pečiva. Malo znázorňovať dobytok v domácnosti. Figúrky sa odložili do komory a tu boli ponechané po celý rok. Dnes sa pečú pre polazníkov /koledníkov/ a dávajú sa deťom. Na Štedrý deň platilo vo všeobecnosti jedenie toho, čo sa pripravilo k večeri. Verilo sa, že kto by sa napil, bude smädný po celý rok.

Stretávame sa s mágiou prvého dňa. Znamená to, že ktoľvek tento deň niečo urobí, to sa mu bude diať po celý rok. Preto sa snažili ľudia vyhnúť škriepkam, mrzutosti. Veď celý advent je vlastne v znamení prípravy na ^{príchod} Krísta a teda aj človek sa má naň ozaj vnútorne pripraviť. Tu možno nájsť jednu z paralel kresťanských a pohanských zvykov.

Na Štedrý deň sa veštilo podľa počasia. Ak bolo nebo tmavé, znamenalo to v novom roku plnú stodolu, ak sa objavili hviezdy, prázdnu stodolu. Ak bol Štedrý deň hmlistý a hmla sa držala tesne pri zemi, ľudia verili, že toto zapríčiní smrť detí. Ak hmla bola vo výške, predpokladala sa smrť starších ľudí. Plný mesiac znamenal málo obilia, ale hrozna, dobrý chov hydiny, dobytky a sviežu trávu prn.

Veľký význam pripisoval ľud úprave štedrovečerného stola. Pokynom k započatiu večere bolo objavenie sa prvej hviezdy alebo hlas zvona. Stôl stál v kúte izby prikrytý bielym obrusom, plachtou. Okrem jedál prichystaných k večeri sa ukladali naň i malé množstvá všetkých druhov plodín /strukoviny, obilie, ovocie/. Ak tieto plodiny sú na stole v malých množstvách, bude na poli alebo v záhradách bohatá úroda. Obylie sa ukladalo pod obrus, porozsypalo po stole, alebo sa položila malá nádobka ním naplnená na stôl. Ukladanie poľnohospodárskych nástrojov pod stôl symbolizovalo ich ochranu pred zlými vplyvmi. Stôl stojaci v kúte bol považovaný za posvätný objekt a s tým súvisia aj všetky praktiky týkajúce sa stola. Dávali sa sem nástroje, s ktorými pracovali členovia domácnosti. Aby v novom roku mali ľudia zdravé nohy, obtočili sa nohy stola reťazou a ľudia si sem nohy vyložili. Reťaz symbolizovala súdržnosť a celistvosť rodiny v nastávajúcom roku. Na stole nesmel chýbať v žiadnom prípade chlieb. Vedľa stola položili nádobu, v ktorej bolo toľko lyžíc vody, koľko prítomných ľudí. Po večeri sa voda zmerala a ak jej nebolo toľko lyžíc ako prv, niekto z večerajúcich mal do roka zomrieť.

Pred večerou sa nezabúdalo ani na zomrelých príbuzných. Z každého jedla sa odkladalo do nádoby prv než ho začali jesť. K pripravenému štedrovečernému stolu zasadli domáci v sviatočnom, čistom odevu, ktorý mal predpovedať ľahké bielenie plátna v budúcnosti. V dome sa nesmelo zapáliť svetlo skôr, pokiaľ nebolo všetko prichystané k večeri.

Na mnohých miestach Slovenska začínala sa Štedrá večera dramatickým obradom. Na hornom Ponitří napríklad gazdiná zaklopala zvonku na dvere izby a medzi sediacimi dnu a ňou prebiehal takýto rozhovor: "Čo nesiete?" "Čťastie, zdravie!" "Čo nesiete?" "Hojně božské požehnanie!" "Čo nesiete?" "Kráľovstvo nebeské". Gazdiná potom vošla do domu, s riečicou, v ktorej mala jablká, med, oblátky, pálenku. Na strednom Slovensku hospodár hodil po jednej lyžičke hrachu do každého kúta a pritom magickým monológom privolával splnenie svojho prania. "Sto kop hrachu, sto kop maku, sto kop žita, sto kop raži!" Večera sa začínala modlitbou. V nej sa pamätalo na zomrelých príbuzných. Pri modlitbe urobila gazdiná dievčatám krížiky na čelo s medom, aby sa páčili mládencom. Tento med sa potom odkladal na ošetrovanie popálenín. S večerou súviselo aj mnoho veštieb ľúbostného charakteru. Najstaršia slobodná dcéra sa snažila zachytiť otcovi prvý opekanec, ktorý nabral na lyžicu. Ak sa jej to podarilo, utekala s ním na dvor a položila na roh domu. Ak do rána zmizol, dievča sa do roka malo vydať. Slovenské dievča sa snažilo dostať pod čepiec aj tak, že sa pri polnočnej omši, keď kňaz po prvý raz vyslovil "Oremus", rýchlo ponáhľalo a dodá-

vald: "Kňazovi kancl a mne muž". Po večeri sa na strednom Slovensku všetci umyli vo vode, v ktorej boli peniaze, aby boli po celý rok bohatí.

Dnes neoddeliteľnou súčasťou Vianoc je vianočný stromček. Do našej oblasti sa začal šíriť v druhej polovici minulého storočia z germánskych krajov. Pôvodne v severných oblastiach Slovenska sa zavesúla na povalu tzv. kvočka. Bol to slamený veniec v tvare štvorca. Tvorili ho nevymlátané klasy. Aj na hornom Spiši sa prv namiesto jedličky dávala kvočka zo slamy. Na Orave vianočný stromček "podlažník" pôvodne visel z povaly a nestál upevnený v stojane ako dnes. V tejto oblasti stromček po večeri oberú a vynesú na hnoj, aby bol dobytok uchránený od chorôb. V niektorých domácnostiach severného Slovenska sa nepoužil stromček, ale snopček z posledného zožatého alebo z najkrajšieho obilia. Všetoto malo slúžiť k zabezpečeniu úrody.

Neoddeliteľnou súčasťou vianočných zvykov na Slovensku bolo a ešte aj dnes je koledovanie. Na Štedrý deň od rána, ba aj po večeri chodili po domoch skupinky chlapcov. Individuálne koledovanie bolo zriedkavé. Prichádzali menšie deti, jasličkári, cigáni, ktorých obdarovali domácimi rôznymi darmi, hlavne potravinami, ale i peniazmi. Popriali dobrú úrodu, zdravie, spokojnosť a šlahali ich prútom s vpletenou zelenou vetvičkou. Okrem čisto svetakých jestvujú aj náboženské koledy, ktoré sa začali šíriť v stredoveku. Cirkevné motívy koledovania tvoria osnovu sprievoných dramatických prejavov ako sú "chodenie s hviezdou"/Kysuce, Orava/, "betlehemské hry"/Orava/, "chodenie s hadom" a trojkráľo-

vé koledy. Ľudové koledy vznikli na magicko - zaklínacom podlahe, vychádzajúc z predkresťanskej tradície a ich cieľom bolo popriať blahobyť v nastávajúcom roku. Koledovalo sa na Štedrý večer, alebo v prvý alebo druhý sviatok vianočný, no tiež na Nový rok. Na Liptove koledníci priali:

„Vinšujem vám Nový rok,
aby vám vypadol z pece bok,
a z kozuba rúra,
žeby vaša dievka bola hrubá...“

Inde zas vinšovníci mali takéto verše :

// „Ja som chlapec veľmi malý,
mňa môj otec k vám poslať,
žeby ste mi dačo dali,
ale chytro, lebo mi už v bruchu svietlo.“ //

„Doniesli sme vám novinu, prišli sme k vám na hostinu.
Zostúpil Spasiteľ z výsosti. My sme prišli k vám za hosti.
Krčah s vínom je na stole, my sme pod oblokmí v dvore,
a nám vína nedávate, pálenky tiež nič nemáte,
čo by sme sa častovali a vám krajšie zaspievali...”

Osobitnou formou koledovania je "polazenie". Jeho podstatu tvorí príchod prvého návštevníka do domu, alebo na Božie narodenie, alebo na Nový rok, vinš, ktorým sa želá všetko dobré hospodárom. Polazník je všade vítaný a pohostený. Môže ním byť len ten, kto príde prvý. V Habovke chodili po domoch pastieri, ktorých volajú "polazníky". V Terchovej prvého prichádzajúceho volajú "polazňa". Nevítaný bol vstup ženy ako prvého návštevníka. Preto sa vyskytujú obchôdzky dospelých mužov. Neskôr sa do polazovania zaradili aj dievčatá. Svedčí o tom veršík:

"Ja som malá panna, vítam Krista Pána,
vítam ho ja vítam, krajciarik si pýtam.
Krajciarik mi dajte, zbohom ostávajúte!"

Štedrý deň končil polnočnou svätou omšou. Nasleduje 25. december - Božie narodenie. / Po domácnostiach v tento deň nesmeli chodiť, ženy, chorí, žobráci, Cigáni. / Vinšovať chodili do spríbuznených rodín len muži a chlapci:

"Vinšujem na toho Krista Pána narodenie,
žeby ste mohli hojnejšie, spokojnejšie tie rôčky dočkati,
jak ste ich dočkali, z poľa úrodu, doma príplodu,
lásku, svornosť, spokojnosť."

"Pánboh vám daj hojné požehnania,
na statečku rozmnoženia a na dieťkach potešenia.
Na poli úrod, pri dome príplod, všetkým dobrô zdravia,
sčastlivô dobrô ráno!"

Ak niekomu hynul dobytok, v tento deň nemal jesť mäso. Ako sa kto z kostola ponáhľal, tak šikovne mal odbaviť letné práce. Na Božie narodenie na Kysuciach do domu mal priniesť šťastie úkon gazdu, ktorý doviedol do izby ovcu, previedol ju tri razy okolo stola a dal jej zo štedrovečerných jedál.

Vianočné zvyky a obrady sa už na dedine nevyskytujú v takej miere ako kedysi. Dnes už len zriedka vidno veselú skupinu koledníkov chodiacu po domoch. Zachraňuje ich len kresťanská tradícia. Ňou si kresťania pripomínajú skutočnú udalosť narodenia Krista. Avšak koledovanie ožíva medzi nami opäť. Mladí sa učia známe vinše a koledujú na Štedrý deň po večeri. Tak ohlasujú aj takýmto spôsobom príchod Pána k nám.

Život ľudí na dedine v dňoch vianočných bol presýtený magickými úkonmi, obradmi, želaniami šťastia, zdravia, rados-
ti, bez ohľadu či ich pôvod je kresťanský alebo nie. Celá
dedina žila v očakávaní príchodu niečoho, čo splní ich
túžby. Z každého zvykoslovného prejavu vychádzala veselosť,
vyplývajúca z uskutočneného. Po dlhej príprave, ktorú zvý-
razňujú dejiny spásy v Starom zákone, Boh poslal svojho
Syna na tento svet, medzi nás. Človek spoznal nové duchovné
hodnoty, spoznal, že cez lásku preniká ku každému Boh.

Š.D.

KNÍŽNICA
OLEGANA
PASTIERA

/z archívu/

V.Škutina

PRESIDENTUV VĚZEŇ /Str.61-62/

...Kolem šesté hodiny byl nástup před baráky. Zbyly nás tam dvě třetiny vězňů z našeho baráku. Ta jedna třetina dostala dovolenku.

Nastoupili jsme, byli jsme odškrtnuti, a protože měl službu bachař, s kterým byla řeč, dovolil nám do každé cely přinést kbelík uhlí navíc. Pak nám popřál klidné vánoce a zamkl za námi mříže baráku. Ve všech třech celách bylo zatopeno a na všech třech kamínkách se vařil pravý čaj. Služba přivezla večeři. Pamatuji se, že byly velké řízky a bramborový salát. V tom salátu bylo moc cibule, a protože jsem měl nějaké potíže se žaludkem, nejedl jsem ani smažený řízek, ani salát. Nicméně mi bylo relativně dobře a divil jsem se, jak i ti vyložení kriminálníci jsou změkklí a jak se od nás, politických, nedistan-cují. Zasedli jsme k stolu.

A pak začala ta věc s jesličkami a se zpívaným Betlémem. Pater postavil jesličky na stůl, všichni jsme si nalili čaj a Pater se začal modlit. Bylo to velice dojemné a přiznám se, že jsem litoval, že nejsem věřící. Z Patera přímo vyzařovala úžasná duševní síla a víra, tak čistá a tak nakažlivá, že by si nikdo netroufal tento náboženský akt porušit nebo dokonce zesměšnit.

Náhle zarachotily klíče u mříží a dovnitř se vrátilo šest příslušníků se psem a bez jakékoli výstrahy začali obracet celu naruby. Patera postavili čelem ke zdi, sebrali se stolu jesličky, necitelně je zmuchlali, že i dvaapadesátkrát trestaný cikán protestoval, a po demolici všech lůžek odvedli Patera do korekce. Už jsem ho od toho večera nespatriil. Nikdy se už na oddělení nevrátil.

Možná, že kdybych ho dnes spatřil někde na kazatelně, že bych ho nepoznal. Určitě jsem si ho zidealizoval. Ale provědycky mně zůstane období přípravy vánoc spojené s ním. Pater mně naučil těšit se i na dny, jichž se bojíme, a naučil mě pokoře a úctě.

MATKA

Ak chceme porozumieť stromu v jeho svojráže, pozrieme sa do zeme, v ktorej sú jeho korene a z ktorej mu stúpa šťava do do kmeňa a vetiev, kvetu a ovocia. Tak je zaiste dobre pozrieť sa na pôdu a na základ, z ktorého vystupuje Pánova postava: na Máriu, jeho matku.

Rozpráva sa nám, že bola z kráľovskej krvi. Každý človek je niečo jedinečné, jeden raz a sám pre seba; do jeho vlastnej podstaty, kde stojí sám pred sebou a pred Bohom nesiahajú súvislosti, z ktorých vychádza. Tu nie je "ak" alebo "pretože", "ani Žid, ani Grék, ani slobodný ani otrok". / Gal 3,27-28/. To je pravda; ale to veľké, a niečo posledné vo všetkom, aj v najmenšom závisí predsa len na tom, či je človek ušľachtileho druhu. Bol to ušľachtilý kráľovský spôsob, akým Mária odpovedala na anjelovo oslovenie. Niečo ohromné tu k nej pristúpilo. Čo sa od nej požadovalo, znamenalo zveriť sa Bohu a vstúpiť do temnoty. Ona to urobila v prostej, sebe samú si neuvedomujúcej veľkosti. Dobrý diel tejto veľkosti sa jej akiste dostal do vienká z vrodenej šľachetnosti jej bytosti.

A teraz jej vlastný osud sa utvára na osude jej dieťaťa. Začína sa hneď a pokračuje potom stále ďalej; keď dôjde k tomu bolestnému prípadu medzi ňou a jej snúbencom... keď ide do Betlehema a tam v núdzi a chudobe daruje život svojmu dieťaťu... keď musí utekať a žiť v cudzine, vytrhnutá zo skrytosti, v ktorej dosiaľ žila; neistá a ohrozovaná nebezpečenstvami, kým sa nesmie znovu vrátiť domov.

Keď potom jej syn, dvanásťročný, ostane v chráme a ona ho po úzkostnom hľadaní znovu nájde, zdá sa, že sa jej po prvý raz zjavne ukazuje božská cudzota toho, čo tu stojí v jej živote /Lk 2,41-50/. Na výčitku iste pochopiteľnú: "Synu, čo si nám to tak urobil? Hľa tvoj otec a ja s úzkosťou sme ťa hľadali!", odpovedá chlapec: "Prečo ste ma hľadali?! Či ste nevedeli, že mám byť vo veciach svojho Otca?" Tu iste vytušila, že teraz príde to, čo jej predpovedal Simeon: "A tvoju vlastnú dušu prenikne meč" /Lk 2,35/. Veď čože to len znamená, keď dieťa v takom okamihu s nepochybnou samozrejmou odpovie matke zronenej úzkosťou: Prečo si ma hľadala?! Nečudujeme sa,

keď sa v správe ďalej hovorí: "Ale oni nepochopili odpoveď, ktorú im dal".

Potom však hneď: "A matka jeho si zachovávala v srdci všetky tieto slová: "Nie" ~~sporo~~ porozumením", veď sme to počuli; na slová, na dianie nestačila rovnorodosť priehľadu, ale akiste rovnorodosť hĺbky a základu, tak ako zem prijíma vzácne semeno, aby v nej mohlo rásť.

Nasleduje osemnásť rokov ticha. O nich sa vo svätej správe nehovorí nič bližšie, Ale otvorenému uchu moene hovorí mlčanie evanjelií. Osemnásť rokov ticha, plynú "v jej srdci"... Nič ďalej sa o tom nehovorí, ibaže dieťa "im bolo poddané" a "vzmáhalo sa v múdrosti, veku a milosti pred Bohom aj ľuďmi." Tiché, hlboké dianie, obklopené láskou tejto najsvätejšej zo všetkých matiek. Potom Ježiš opúšťa domov a ide za svojim poslaním. Ale aj tu je ona blízko pri ňom. Tak na počiatku na svadbe v Káne, kde sa ešte ukazuje priamo posledné gesto materskej ochrany a rady /Jn 2,1/. ...Inokedy došiel do Nazareta nepresný, znepokojujúci chýr, a ona sa vydá na cestu, hľadá ho, stojí plná úzkosti pred dvermi /Mk 3,21-35/. ...A znova je u neho v posledných dňoch a vytrvá pod križom /Jn 19,25/.

Celý Ježišov život je obklopený blízkosťou jeho matky. Najsilnejšie pritom je jej mlčanie.

Jestvuje slovo, ktoré nám ukazuje, ako hlboko bol s ňou Pán spojený. Raz stojí uprostred zástupu a hovorí. Náhle jedna žena pozdvihne hlas: "Blahoslavený život, ktorý ťa nosil a blahoslavené prsia, ktoré si požíval!" A Ježiš odpovedá: "Zaiste, ale blahoslavenejší sú tí, čo počúvajú slovo božie a zachovávajú ho". Nie je to ako keby naraz zmizol z hlučiacej tlačnice, ako keby jeho dušou zaznel hlboký hlahol zvonu a on bol v Nazarete a cítil blízkosť svojej matky? /Lk 11, 27-28/. Ostatne však, keď pozorujeme slová, ktoré hovorí Ježiš svojej matke, a keď im dáme pôsobiť na seba tak, ako vychádzajú zo situácie, vtedy zakaždým ako keby sa otvárala priepasť medzi ním a ňou.

Vtedy v Jeruzaleme bol predsa ešte dieťa; zostal bez slova, v dobe, keď mesto bolo plné más pútnikov zo všetkých krajín a keď sa bolo možné obávať nielen nehôd, ale aj násilností každého druhu. Tu zaiste mala právo pýtať sa, prečo tak urobil. On však odpovedá s údivom: "Prečo ste ma hľadali?!" Ak nám niečo pripadá ako také, čo sa dá očakávať, tak je to ďalšia veta správ: "Ale oni nepochopili odpoveď, ktorú im dal."

V Káne Galilejskej sedí za stolom so svadobnou spoločnosťou. Sú to zrejme drobní ľudia, ktorí veľa nemajú. Minie sa víno, a všetci cítia, že sa blíži trápna situácia. Tu sa ona naňho obráti s prosbou: "Už nemajú vína?" On však: "Žena, načo mi s tebou o tom hovoriť?!" "Ešte neprišla moja hodina." Čo iné to znamená ako: ja musím konať z mojej hodiny; z vôle môjho Otca, ako on mne hovorí za každého okamžiku: nič iné ... Ihneď na to, pravdaže, pomôže, ale preto, že práve teraz - spôsob, ako Boh poučuje prorokov, ako ich z okamihu a na okamih volá a vyzýva, nám môže pomôcť porozumieť, - že práve teraz prišla "jeho hodina"/Jn 2,1-11/.

Keď potom príde z Galiley, aby ho vyhľadala, on však sa zdržuje v jednom dome, kde učí, a keď mu hovoria: "Hľa, tvoja matka a tvoji bratia a tvoje sestry ťa vonku hľadajú!" - tu sa on opýta: "Kto je moja matka a moji bratia?" A pozrie sa na tých, čo vŕkol neho sedia, a hovorí: "Hľa, moja matka a moji bratia! Kto plní vôľu božiu, ten mi je bratom aj sestrou aj matkou"/Mk3,31-35/. A hoci zaiste potom k nej prišiel a preukazoval jej všetku lásku, jednako to slovo tu je a my cítime otrasnosť tejto protiotázky, v akej sa zraďi nekonečná diaľka, z ktorej žije.

Ba aj oné slová, ktoré sme vyššie brali ako výraz blízkosti, mohli by ešte znamenať diaľku: "Blahoslavený život, ktorý ťa nosil a blahoslavené prsia, ktoré si požíval!" - Nie! Tí, čo počúvajú božie slovo a zachovávajú ho, tí sú blahoslavení!"

Keď sa to však na križi schýľuje ku koncu a dole stojí jeho matka v napätí a v celej trýzni svojho srdca a čaká na nejaké slovo - tu jej hovorí, pozerajúc na Jána: "Žena, hľa syn tvoj!" /Jn 19,26-27/. Bola v tom iste starosť umierajúceho syna, ale predovšetkým jej srdce vycítila predsa z toho niečo iné: "Žena, hľa tam je tvoj syn!" Odkazuje ju od seba. On stojí celkom v "hodine", ktorá teraz "prišla", veľká, hrozná, všetko vyžadujúca. Celkom v najkrajnejšej opustenosti, s hriechami, ktoré na neho boli vložené, pred spravodlivosťou Boha.

Mária bola vždycky u neho. Všetko, čo sa týkalo jeho, prežívala spolu s ním; veď jej životom bol jeho život. Ale nie na spôsob vlastného porozumenia; Písmo to hovorí jasne. "To Sväté", o ktorom hovorí anjelovo poslanstvo/Lk 1,35/ - ako plné tajomstva a božej diaľky je toto "To" - prišlo k nej. Jemu dala všetko, svoje srdce, svoju česť, svoju krv, svoju celú silu lásky. Ona ho objala, ale ono ju vysoko pre-

rástlo... Vždy vyššie. Okolo jej syna, ktorý bol "tým Svatým", otvorila sa diaľka. Z tej diaľky žije on, vzdialený od nej. To posledné zaiste nemohla porozumieť. Veď akože by to aj mala porozumieť - tajomstvo živého Boha! Ale ona dokázala, čo na zemi je kresťansky dôležitejšie ako chápať a čo sa môže dokonať iba z tej istej božej sily, ktorá vo svojom čase ^{DAVA} aj pochopenie: ona uverila; a to v čase, v akom vo vlastnom a plnom zmysle slova zaiste ešte nikto iný neuveril.

Ak niečo prezrádza jej veľkosť, tak je to zvolanie jej príbuznej ... "Blahoslavená, že si uverila!" /Lk 1,45/. Toto zvolanie obsahuje obidve iné slová: "Ale oni nepochopili odpoveď, ktorú im dal" - a zasa: "Mária zachovávala si v srdci všetky tieto slová" /Lk 2,50-51/. Mária uverila. A túto vieru musela stále znovu osvedčovať. Stále silnejšie, stále tvrdšie. Jej viera bola väčšia ako viera akéhokoľvek kedy človeka. Abrahám tu stojí so strašnou výškou svojej viery; ale od nej sa žiadalo viac ako od Abraháma. Lebo "to Sväté", čo z nej vzišlo, čo z nej vyrástlo, čo ju prevýšilo a vzdialené od nej žilo z nekonečnej diaľky: na jeho veľkosti sa žensky nedat' zmiast', hoci ho predsa porodila a živila a videla ho v jeho bezmocnosti....; ale ani sa nedat' zmiast' vo svojej láske, keď opustilo jej ochranu... a o všetkom tom veriť, že je to tak správne a že sa v tom naplňuje božia vôľa... nepoľaviť, nestat' sa malou, skôr vytrvať a každý krok, ktorý robila Synova postava vo svojej nepochopiteľnosti, spolu robiť s ním zo sily viery - to bola jej veľkosť.

Každý krok, ktorý urobil Pán do svojho božského osudu, Mária urobila s ním, ale vo viere. Pochopenie jej priniesli až Turíce. Tu "porozumela" všetko, čo dovtedy veriac "uchovávala vo svojom srdci". Touto vierou stojí bližšie vedľa Krista a hlbšie v diele vykúpenia ako všetkými zázrakmi legendy. Legenda nás môže svojimi lúbeznými obrazmi potešiť, ale žiť z nej nemôžeme; najmenej vtedy, keď ide o to vlastné - podstatné. Od nás sa žiada, aby sme vo viere zápasili s tajomstvom Boha a so zlým odporom sveta. Je nám uložená nie prívetivo básnická, ale tvrdá viera - tobôž v dobe, keď z vecí spadávajú ukľudňujúce kúzla a všade na seba narážajú protirečenia. Čím čistejšie porozumieme postavu matky Pána z Nového Zákona, tým väčší osôh nám vzíde pre náš kresťanský život tak, ako naozaj je.

Ona je tá, čo Pána pojala svojou živou hĺbkou; cez celý jeho život a ešte aj v smrti. Stále znova musela skusovať, ako jej

on, žijúc z tajomstva Boha, odrastal a odcudzoval sa. Stále znova sa nad ňu vypínal, takže cítila ostrie "meča"/Lk 2,35/. ale stále znova sa ona vypínala za ním a znova ho pojímala. Až napokon už nechcel ani byť jej synom. Druhý, ktorý stál vedľa nej, mal ním byť. Ježiš stál sám, na najužšom štíte stvorenia, pred božou spravodlivosťou. Ona však prijala v poslednom súcitnom spoluutrpení toto rozlúčenie a stála, práve v tom, vo viere, znova vedľa neho.

Áno, naozaj, "blahoslavená, ktorá si uverila!"

/ Romano Guardini /1885 - 1968/ patrí k tým vedúcim osobnostiam duchovného a kultúrneho života XX.storočia. Pôvodom Talian, stal sa na pôde nemeckého národa, ktorého reč tvorivo ovládol, duchovným vychovávateľom, univerzitným profesorom, spisovateľom, ktorého vplyv ďaleko presiahol hranice Nemcka. Guardini je považovaný za "cirkevného otca" XX.storočia. Napísal závažné knihy o Augusínovi, o Dantem, o Pascalovi, o Hölderlinovi, o Dostojevskom. Ale gravitačným stredobodom života a sveta Guardiniho je Ježiš Kristus a jeho dielo. Kristus historický i apokalyptický. Jemu je venované Guardiniho najväčšie dielo:PÁN, z ktorého je aj horeuvedená kapitola./

Kresťanské sviatočné dni v prvej perióde /v období prenasledovania/ boli len vnútornou vecou Cirkvi. V druhej perióde /po zrovnoprávnení kresťanov Konštantínom Veľkým/ dostávajú verejný ráz.

Vianoce, sviatok narodenia Pána, slávený 25. ho decembra vyskytuje sa v Ríme už r.336. Odtiaľ sa rozšíril po celom Západe. Na Východe sa ťažšie ujal, lebo tam narodenie Pána oslavovali v deň Epifanie /t.j. na sviatok Zjavenia Pána, ľudovo nazývaného Troch kráľov -slávený 6.januára/. Rozhodujúcim činiteľom pre voľbu dňa 25. decembra bolo to, že Rimania v ten deň slávili slnovrat a narodenie boha slnka. Tento sviatok práve vtedy bol veľmi rozšírený. Namiesto pohanského sviatku nastúpili Vianoce, sviatok zrodenia sa pravého slnka sveta, Vykupiteľa Slovečenstva.

Od 5. storočia pripravovali sa kresťania v Galii na Vianoce pôstom cez šesť týždňov, a to v pondelok, stredu a piatok. V rímskej cirkvi uviedol Gregor Veľký advent ako prípravnú dobu, pozostávajúcu zo štyroch nediel pred Vianocami. V nasledujúci deň po Vianociach slávili na Východe pamiatku sv.Štefana, prvého mučeníka. Západ prijal tento sviatok v 5.storočí. Prvého januára v oktávu narodenia Pána slávili od 6.storočia sviatok Obrezania Pána, ktorý sviatok mal zatlačiť rozpustilú slávnosť Rimanov v tento deň, venované bohu času - Janusovi. Tým bol vianočný sviatkový cyklus v tomto období zväčša ukončený...

Jozef Špirko: Cirkevné dejiny I,1943,str.184-185.

Hans Christien Andersen

POSLEDNÍ SEN STARÉHO DUBU

(vánoční pohádka)

V lese, vysoko na stráni, při otevřeném mořském pobřeží, stál takový oprava starý dub. Bylo mu právě tři sta pětadesát let, ale ta dlouhá doba nebyla pro strom víc než stejně mnoho dní pro nás lidi. My ve dne bdíme a v noci spíme a máme svoje sny. Se stromem je to jinak, strom je vzhůru tři roční doby, teprve na zimu usíná. Zima je dobou jeho spánku, je jeho nocí po dlouhém dnu, který se nazývá jaro, léto a podzim.

Mnohý teplý letní den tančila kolem jeho koruny jepice, žila, poletovala a zdálo se jí, že je šťastna. A kdykoli to malé stvoření na okamžik odpočívalo v tiché blaženosti na některých z velikých věžích dubových listů, říkal dub vždycky: "Chudinko! Jenom jeden jediný den trvá celý tvůj život! Jak je krátký! To je tuze smutné!"

"Smutné?" odvětila vždycky jepice. "Co tím myslíš? vždyť je všechno tak zářivé, tak teplé a krásné a já jsem tak šťastna!"

"Ale jen jeden den a pak je po všem!"

"Po všem?" divila se jepice. "Po čem? Také po tobě?"

"Ne, já žiji snad tisíce tvých dnů a můj den, to jsou celé roční doby! Je to něco tak dlouhého, že to nemůžeš ani spočítat!"

"Ne, protože ti nerozumím! Ty máš tisíce mých dnů, ale já mám tisíce okamžiků a v těch se raduji a jsem šťastna! Pomine všechna tato krása světa, až ty zemřeš?"

"Ne," řekl dub, "ta potrvá jistě déle, neskonale déle, než si dovedu představit!"

"Ale pak přece máme z toho života oba stejně, jenomže to různě počítáme!"

A jepice tančila a vznášela se ve vzduchu, těšila se ze svých jemných, půvabných křídel, z jejich průsvitnosti a sametové hebkosti, radovala se v teplém vzduchu, který

byl prosycen vůní z jeteliny a z divokých růží u plotu, z bezu a zimolezu, nehledě k mařince, prvosenkám a divoké matě. Byla to vůně tak silná, že se jepici zdálo, jak by se jí z toho točila trochu hlava. Den byl dlouhý a krásný, plný radosti a příjemných pocitů. A když slunce zapadalo, cítila se muška vždycky vším tím veselím příjemně unavena. Křídla už ji nechtěla nést, snesla se docela tiše na měkké, houpající se stéblo trávy, zakývala hlavou, jak ona dovede kývat, a docela ráda usnula. Byl to spánek smrti.

"Chudinka malá jepice!" litoval ji dub. "Byl to přece jenom příliš krátký život!"

A každého letního dne se opakoval týž tanec, tytéž řeči, odpovědi a totéž usínání. Opakovalo se to v celých pokoleních jepic a všechny byly stejně šťastné, stejně veselé. Dub byl už vzhůru po celé svoje jarní ráno, letní odpoledne a podzimní večer, teď se blížila doba jeho spánku, jeho noc, schylovalo se k zimě.

Vichry již zpívaly; "Dobrou noc, dobrou noc! Tady spadl list, tam spadl list! My jsme jej utrhly, utrhly! Hleď usnout! Uspíme tě svým zpěvem, usneš, jak s tebou budeme trást. Ale jen co je pravda, tvým starým větvím to dělá dobře! Praskají přitom samou radostí! Spi sladce! Je to tvá třístá šedesátá pátá noc, jsi vlastně jako jedno-roční klučina! Spi sladce! Mrak ti nasype sněhu, to bude prostěradlo i teplá přikrývka na tvé nohy! Spi sladce a ať se ti něco pěkného zdá!"

A dub stál svlečen ze všeho svého listí, chystal se k odpočinku na celou dlouhou zimu, v které se mu bude zdát mnoho snů, vždycky něco, co prožil, tak jako tomu je v lidských snech.

Také dub byl kdysi malý, ano, jeho kolénkou byl žalud. Podle lidského počtu žil nyní čtvrté století. Byl to největší a nejznamenitější strom v lese, korunou vysoko převyšoval všechny ostatní stromy a byl viditelný daleko z moře, byl znamením pro lodí. Ani si nepomyslel, kolik očí jej hledá. Vysoko v jeho zelené koruně přebývali divocí holubi a kukala tam kukačka; a na podzim, když listy

vypadaly jako tepané deštičky z mědi, přilétali tažní ptáci a odpočívali tam, než odletěli za moře. Ale teď byla zima, dub tu stál bez listů, bylo dobře vidět, jak se rozpínají jeho všelijak pokrivené, sukovité větve. Přilétaly vrány a kavky, usedaly střídavě na větve a povídaly si o zlých časech, které nastávají, a o tom, jak se bude v zimě těžko shánět potrava.

Byla právě posvátná vánoční doba, když se dubu zdál jeho nejkrásnější sen. A ten sen si teď poslechněme.

Dub jasně cítil, že je to sváteční doba, zdálo se mu, že slyší široko daleko vyzvánět všechny kostelní zvony, a přitom bylo počasí jako v nějaký krásný letní den, příjemné, teplé. Dub rozprostíral svou mohutnou korunu, tak svěží a zelenou, sluneční paprsky probleskovaly mezi listím a větvemi, vzduch byl plný vůně květin a keřů. Pestří motýli si hráli na schovávanou a jepice tančily, jako by tu všechno bylo jen proto, aby ony mohly tančit a radovat se. Vše, co dub během let prožil a co kolem sebe viděl, procházelo kolem něho jako v nějakém slavnostním průvodu. Viděl jet lesem rytíře z dávných dob a paní na koni, s peřím na klobouku a se sokolem na ruce. Ozýval se hlas loveckého rohu a štěkot psů. Viděl nepřátelské vojáky v lesklé zbroji a v pestrých šatech, s kopími a halapartnami, jak rozbíjejí stan a jak jej zase strhávají. Strážní oheň plápolal a pod rozložitými větvemi dubu se zpívalo i spalo. Viděl, jak se tu v tichém štěstí za měsíčního svitu scházejí milenci a jak do modrozelené kůry vyřezávají svoje jména, totiž jejich začáteční písmena. Pocestní, veselí tovaryši, pověsili jednou, je tomu už hezká řádka let, na větve dubu citeru a Aelovu harfu. A teď tam visely zase a znovu se ozývala jejich přelíbezná melodie. Divocí holubi vrkali, jako by chtěli vyprávět, co přitom dub cítí, a kukačka kukala, kolik letních dnů bude žít.

Tu jako by se mu nový život rozlil po celém těle, do nejmenších kořínků i do nejvyšších sahajících větví, až do listů. Dub cítil, že se přitom rozpíná do šíře i do výše, ano, kořeny mu hlásily, jak i tam dole v zemi je život a teplo. Cítil, jak mu přibývá síl, rostl výš a výše. Kmen vyrazil

prudce vzhůru, neměl stání, rostl víc a stále více, koruna stále víc košatěla, rozprostřela se ještě víc do šířky a zdvíhala se - a jak dub rostl, rostl také jeho blahý pocit, jeho oblažující touha dostat se ještě ~~víc~~ výš a výš, až k zářícímu teplému slunci.

Vyrostl už nad mraky, tmavé voje tažných ptáků stejně jako velká bílá hejna labutí letěly pod ním.

A každý list starého dubu viděl, jako by měl oči, aby se jimi díval. Hvězdy bylo vidět za dne, byly velikánské a tuze se blyštěly. Připomínaly známé, drahé oči, oči dětí a oči milenců, když se potkávali pod dubem.

Byla to úchvatná, přeslastná chvíle! A přece, při vší té radosti pocítil dub silnou touhu, aby se také všechny ostatní lesní stromy tam dole, všechny keře, rostliny a květiny mohly zdvihnout s ním, aby mohly pocítit a vnímat tu nádheru a tu radost. Mohutný dub nebyl přes svůj překrásný sen úplně šťasten, dokud s sebou neměl všechny svoje druhy, malé i velké. A tento pocit pochvíval jeho větvemi a listy tak vroucně, tak silně jako v lidské hrudi.

Koruna stromu se kolébala, jako by dub něco hledal a nenalézal; ohlížel se, a tu ucítil vůni mařinky a brzy ještě silnější vůni zimolezu a fialek, byl přesvědčen, že slyší, jak mu odpovídá kukačka.

Ach ano, z mraků vyčuhovaly zelené vrcholky lesa, viděl, jak pod ním ostatní stromy rostou a jak se dvíhají jako on. Keře a rostliny vyrážely vysoko vzhůru. Některé se utrhly i s kořeny a letěly rychleji, bříza byla nejrychlejší. Jako bílý paprsek blesku se její štíhlý kmen klikatil vzhůru, větve se vlnily jako zelené závoje a prapory. Celá lesní příroda, dokonce i rákosí s hnědými chloupky, rostla s ním; a na stéblu, které volně poletovalo jako dlouhá zelená hedvábná stužka, seděla kobylka a hrála křídly o své holeně. Chrousti bručeli a včely bzučely, každý ptáček otvíral zobáček a zpíval, všechno až vzhůru do samého nebe bylo samý zpěv a radost.

"Ale ta malá červená květinka u vody, ta by také měla letět s námi," rozpomínal se dub. "A modrý zvoneček! A malá chudobka!" - Inu, dub je chtěl mít všechny s sebou.

"Jsem s tebou! Jsem s tebou!" zpívalo a znělo to ze

ještě hlasitěji shůry, zdálo se, jako by se všechny ty ostatní stromy a květiny už dostaly daleko dopředu.

"Ne, to je až neuvěřitelná krása!" zajásal starý dub. "Mám je všechny pohromadě! Malé i velké! Ani na jediného jsem nezapomněl! Jak jenom je všechna ta blaženost možná, jak si ji jen vůbec lze představit!"

"Na nebesích je to možné a myslitelné!" ozvalo se shůry.

A dub, který ještě pořád rostl, ucítil, že se jeho kořeny uvolnily od země.

"Tohleto je ze všeho nejlepší!" radoval se dub. "Teď už mě nedrží žádná pouta! Mohu vzlétnout k nejvyššímu světlu a lesku! A všechny svoje drahé mám s sebou! Malé i velké! Dočista všechny!"

"Všechny!"

Takový měl dub sen. A zatím co snil, přehnala se v svaté vánoční noci přes moře i přes pevninu prudká bouře. Moře přivalilo na pobřeží velké vlny, dub sténal, praštěl a byl vyvrácen i s kořeny, zrovna když se mu zdálo, že se jeho kořeny uvolnily. Padl. Jeho tři sta pětadesát let bylo nyní jako jeden den jepice.

Ráno o vánocích, když vyšlo slunce, bouře se utišila. Všechny kostelní zvony slavnostně vyzváněly a z každého komína, i z toho nejmenšího na střeše chalupníkově, stoupal modravý kouř jako z oltáře při slavnosti druidů, obětní kouř díkůvzdání. Moře bylo stále klidnější a klidnější a na jedné velké lodi, která v noci dobře přečkala zlou nepohodu, vztyčili teď všechny vlajky, bylo to vánočně slavnostní a krásné.

"Strom je pryč! Starý dub, naše znamení na pevnině!" vzdali námořníci. "Padl této bouřlivé noci. Kterýpak strom jej bude moci nahradit? Jistě žádný!!"

Takovou pohřební řeč, krátkou, ale upřímnou, proslovi-li na počest stromu, který ležel natažen u břehu na sněhové pokrývce. A nad ním zněla píseň o radosti vánoční doby, o spáse lidské duše v Kristu a o věčném životě:

"Teď chválu pějme v nebes kraj!
Aleluja, už náš je ráj:
to slast je náde všecko!
Aleluja! Aleluja!"

Tak zněla stará píseň a každý tam na té lodi byl písni i
modlitbou svým způsobem povznesen, zrovna tak jako byl
povznesen starý dub ve svém posledním, nejkrásnějším snu
oné vánoční noci.

KNIŽNICE
OLEG
PASTERNA

prinútili obliecť nenávidený mundúr, ako si malí napoleóni vybíjali svoje komplexy na Tvojej výnimočne krásnej postave, ako si neznášal nijaké kurizovanie a nežnosťky medzi chlapmi, zato o to pozornejší a aj spontánnejší si bol k ženám ako takým, a tým vyvoleným zvlášť. Ako mladý herec nasával som plnými dúškami z Tvojej neohrozenej slobodymilovnosti, prirodzenej iskrivosti ducha, čo spolu s Ferovým prešpuráckym vitom a žartovaním vyplňalo azda najkrajšiu a najbezstarostnejšiu časť môjho života. Pri tejto príležitosti nemožno nespomenúť tú šťastnú chvíľu, keď Ťa Janko Borodáč pozval za člena do našej činohry. Vniesol si medzi nás tú iskrivosť a ten elektrický prúd, ako vtedy, keď som Ťa prvý raz videl na levočskom ríniku. Zaujal si od prvej chvíle svoje výnimočné miesto v súbore a Tvoje herecké kreácie v Sofoklovi, v Štöblovovej hre „Keď jubilant plače“, v Ibsenovom „Rozmersholme“, v Schillerovom „Vilhamovi Tellovi“ a v iných hrách sa natrvalo vpisali do srdca divákov, ktorí Ťa videli, ako i do našej divadelnej histórie. Pili sme život, ako tuhá pálenku, čo zmätala nám hlavy a uprostred nenávidenej vojny rojili sa pred nami sny budúceho krásneho slobodného života.

Tvoj návrat k filmu, Tvoje slávne poslanie s Tvojimi filmovými druhmi v Slovenskom národnom povstaní, Tvoja nezastupiteľná úloha v tvorbe i organizovaní Slovenského filmu po oslobodení sú všeobecne známe.

A predsa by som sa chcel s odstupom času a s obdivom práve dnes pristaviť pri Tvojej